

Dnesek

ROČNÍK I.

V PRAZE 3. ŘÍJNA 1946

ZA Kčs 3.50

Bilance druhé světové války

B. VRAČAREVIČ

Potřeba nového realismu

DR VLADIMÍR MINAŘÍK

Německá otázka

WALTER TSCHUPPIK (CURYCH)

Mzdy a socialistické plánování

INŽ. KAREL DOLEŽEL

Ztratil se asociál . . .

DR RICHARD GREGOR

Jak osidlujeme

JOSEF NĚMEČEK

Parlament a dvouletka — Stíny lidové demokracie — Obecní volby odloženy — a proč? — Diskuse v zemi Masarykově — Co stojí vyučení ředitele znárodněného průmyslu — Kolbenka — Populační situace Německa — Dopis o hudbě Mirko Očadlíkovi — Bilance znárodněných podniků — Prohlášení — Listárna redakce

KRÁSNÁ KNIHA V DOKONALÉ VAZBĚ
BIBLIOFILSKÉ

Karel Dudašek, Praha II,

Na příkopě 26. Telefon 294-74. Pasáž Živnobanky.

Dům dobrého vína

u 12 Apoštolů

Praha II, Václavské nám. č. 38, Rokoko

**VŠEM, KDOŽ ZAČALI A PŘESTALI
UČIT SE CIZÍM JAZYKŮM!**

■ Nevíme, co vás znechutilo. Byla-li to pouze nezá-

■ živná učební metoda, máme pro vás návrh.

■ zkuste to ještě jednou - s naší novou zábavnou

■ metodou »Rusky nebo anglicky za 100 dnů.

■ Praktické hovorové cvičení, večírky, filmové před-

■ stavení, přednášky. Učíme dopoledne, odpo. a večer.

■ Soukromé hodiny všech řečí! Informace:

LANGUAGE INSTITUTE Soukromá jazyková
škola J. Koptívy

PRAHA II, HYBERNSKÁ 12 • TEL. 251-39

PRAHA II, VOJTEKOVA 26 • TELEFON 267-14

Jaroslav Stránský: Hovory k domovu

Druhé vydání londýnských rozhlasových projevů

Brožované Kčs 100.-, vázané Kčs 130.-

»Čím tato všechna krásná slova a krásné myšlenky byly za války, dobře víme. A nepochybuje, že pro náš budoucí život v míru budou učebníci víry v mravní hodnoty, které se nemění změnou času a prostředí.«

Národní osvobození, Praha

U všech knihkupců. Nakladatelství Fr. Borový v Praze

OBSAH DNEŠKA č. 27: ALBERT PRAŽÁK: Stavme nové barikády! — WALTER TSCHUPPIK, CURYCH: Německá otázka. — DR. FRANTIŠEK KAFKA: Výroba a tvorba cen. — FERDINAND PEROUTKA: Člověk je víc než politik. — MICHAL MAREŠ: Přicházím z periferie republiky. — DR. JIŘÍ ALTER: Co před námi tají. — Nechť pracuje parlament! — Právní nárok na papíre. — Ještě jednou kúrovec — očima laika. — Odborníci, hrubé a čisté platy. — Naše nové mince. — Za jeden lidský život. — Zoščenko a Achmatová. — Vysokoškoláci a pracovní povinnost. — Co s britsko-českými manželkami?

VDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TŘ. 9

Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 85.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 108.—, na půl roku Kčs 54.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Valenta. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 30.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

B. Vračarevič

Bilance druhé světové války

Krev ještě neuschla, ještě nám zní v uších dunění děl a hukot sirén, oči se ještě dívají na zříceniny, prach a popel, v Paříži zasedá mírová konference a ve světovém tisku již se objevilo slovo »váška«, i když se vždycky nemyslí na právě skončenou válku. Začalo se mluvit o »blo-cích« a všechny námahy pro udržení a organisování světového míru odehrávají se v ovzduší, v němž, jak správně vystihl jeden novinář, nikomu ani na mysl nevstoupí, že by dva mohli mít shodné názory.

I člověk se opravdu musí zeptat: je to možné? Dnes, kdy se lidstvo ještě ani nezotavilo z ran? Zdá se, že člověk ani si není vědom, co mu minulá válka přinesla, že nekonfrontoval se s její realitou v plné její síle.

Abychom si mohli udělati bilanci druhé světové války v celé její obsáhlosti, je třeba přečísti knihu švýcarského spisovatele Louise Emricha »Das europäische Chaos und seine Ueberwindung«.

Emrich analyzuje dnešní stav věci a přichází k závěru, že následkem totální války je přirozeně totální chaos. To, čemu dnešní člověk nerozumí a nač se dívá udiveným pohledem, je totální chaos po totálním běsnění. Ale někdo může říci: jak to, že krize po první světové válce netrvala déle než jeden rok? Pravda, odpovídá Emrich, ale svět dnes žije za jiných podmínek než v letech 1914-18 a po nich. Z jiných podmínek vycházejí i jiné důsledky. Dnes nebude v Evropě ani jediné země, která by mohla být ušetřena těžkých krisí a otřesů. Dne 8. května 1945 bilance druhé světové války vypadala takto:

14,450.000 mrtvých vojáků a důstojníků,
29,650.000 raněných a zmrzačených,
2,860.000 bombardováním zabitých,
5,500.000 usmrčených plynem a uhořelých,
21,245.000 lidí, kteří jsou úplně vybombardováni,
15,000.000 evakuovaných a deportovaných,
11,000.000 lidí zemřelých v koncentračních táborech.

Do 8. května dále bylo zničeno 16.5 mil. průmyslových, řemeslných a soukromých místností, dílen, skladů, laboratoří. Bytových zařízení bylo zničeno 32.3 milionů. Další pasiva druhé světové války jsou: více než 8.700 km zničených kanálů, bran a regulačních zařízení, kolem 200.000 kilometrů železničních tratí, přes 1,000.000 km dálnic a jiných cest, 10.000 km zbořených mostů, viaduktů, přístavních zařízení a tunelů, nesčíslné kostely, školy, nemocnice, musea, divadla, banky, nádraží. V celé Evropě během druhé světové války bylo zničeno přes 16.000 lokomotiv a více než 650.000 nákladních vagonů. Plavebních objektů je o 30 mil. tun méně než před válkou. Celková cifra utracených peněz na druhou světovou válku se odhaduje na třicetkrát tolik, kolik stála první světová válka.

Stačí podívat se na cifry, jimiž Německo zaplatilo své imperialistické touhy a sny, svůj rozpínavý nacionalismus a své válečné choutky. Cifry jsou tyto:

6,385.000 mrtvých vojáků a důstojníků,
9,655.000 raněných a zmrzačených,
3,380.000 mrtvých civilních občanů,
12,280.000 nemocných a práce neschopných,
14,980.000 vybombardovaných a evakuovaných,
9,500.000 zničených bytů,
7,950.000 průmyslových zařízení.

Chaos ovládl svět

Mínění národohospodářů o délce poválečné krise se neshodují. Prof. Gustav Cassel ještě v roce 1943 tvrdil, že válce bude následovat dlouhodobá konjunktura, ale těsně před smrtí revidoval toto mínění a řekl, že po tak velikých škodách musí svět počítat s chaotickými poměry, které budou trvat dva až tři roky. Známý ruský národohospodář dr. Varga odhaduje trvání chaosu na dva roky. Americký ekonomista Law na pět, švédský národohospodář dr. Montgomery na tři. Sám Louis Emrich zastává stanovisko, že na pomoci vítězných států závisí, přiblíží-li se chaotické poměry po dvou nebo třech letech trvání svému konci, anebo bude-li třeba nejdříve projít nihilistickým obdobím, jež odhaduje na čtyři až pět let. Pak teprve se začne etapa budování nového a lepšího světa. A tak celá Evropa v nejbližší době bude obrovským kotlem, ve kterém pomalu se lživá politika a starý způsob myšlení mohou přetavit v nové, trvanlivější hodnoty. Vášeň a nenávisť se rozbují, plameny ničivých sil budou stále ohrožovat vybičované lidstvo, nesčíslné hodnoty budou ležet v troskách. »Tato léta budou obdobím evropského chaosu. Ničení a trosky, úžas a zoufalství, bída a nouze jsou konečným výsledkem toho všeho.«

To znamená, že svět, v němž jsme se narodili, již neexistuje. Je před námi v troskách. Existují jen důsledky tohoto světa a lidstvo bude v nich žít dlouho. V troskách leží i mohutná budova světového hospodářství, a vůdcové Evropy si zatím nevědí rady, jak vyjít z tohoto stavu.

Na otázku, kdy vůbec bude konec nejistoty, Emrich odpovídá, že velikosti škod, způsobených válkou, musí odpovídati množství prostředků, s nimiž můžeme chaos opakovat, ale jistě ještě dlouhou dobu čtne státy z nouze budou muset dělat ctnost.

Svět dnes

Potíže v dopravě, bydlení, výživě, průmyslu, financích a výrobě hmotných prostředků jsou tak veliké, že všechno úsilí vítězů i poražených musí být vynaloženo k tomu, aby se etapa tmy zdolala. 1. I. 1939 měla evropská dopravní síť délku 450.000 km s 1,864.000 nákladních a 560.000 osobních vagonů. Z toho kolem 200.000 km železničních tratí bylo zničeno a poškozeno. Z 74.000 lokomotiv mimo provoz je 25.000. Nákladních vagonů bylo zničeno 650.000 a osobních 385.000.

1. srpna 1939 měla Evropa 512 mil. obyvatelů, kteří bydleli v 196 milionech bytů. Ale když víme, že v Evropě ještě v roce 1935 chybělo přes 2 mil. bytů, že Anglie musí vystavět přes 2.5 mil. bytů, že v evropském Rusku, kterým přešla německá armáda, jsou města z 94 procent zničena, že jen Berlín s 4,333.000 obyvatelů před obsazením ruskou armádou byl z 49.1 proc. zničen, že by Francie, aby jen částečně přemohla chaos, musela vystavět nejméně 600.000 dřevěných domků pro jednu rodinu, Itálie 300.000, Belgie 100.000, Holandsko 150.000, Polsko 1.2 mil., ČSR 200.000, Rumunsko 100.000, Maďarsko 50.000, máme přibližný obraz bytových poměrů v Evropě, v kulturní Evropě po šestileté válce.

Jak veliké potíže dělá Evropě problém výživy, ukazují tyto cifry: již na konci r. 1934 postrádala Evropa přes 3 mil. koní, 12 mil. prasat a 11 mil. ovcí. Výroba mléka je dnes na třetině a výroba masa klesla o polovinu. Není divu, že při těchto poměrech výživa dospělého člověka s 2.400 kalorií klesla na 1.085 kalorií denně.

Evropský průmysl musí počítati s několikaletými těžkými boji. Abychom si uvědomili, jaké vyhlídky má průmysl vůbec, musíme se podívat, jaké má možnosti v zá-

sobování pohonnými látkami. Roku 1939 evropská produkce uhlí dělala 710 mil. tun, za války, roku 1942, se výroba zvýšila na 800 mil. tun, aby hned v roce 1944 klesla zase na 650 mil. tun. Směrodatní odborníci počítají, že v roce 1946-47 celková výroba uhlí bude činit sotva 400 až 500 mil. tun.

K tomu se musí připočítati potíže finanční, poněvadž to, co se utratilo za vedení poslední války, sotva by se dalo vypočísti i v astronomických hodnotách nedávné maďarské měny. První světová válka stála lidstvo 1000 miliard dolarů, kdežto druhá světová válka byla zaplacená 30.000 miliardami dolarů. Známý hospodářský a finanční anglický časopis »Financial News« přinesl data o světovém zadlužení k 1. březnu 1945, která vypadají takto:

Velká Britannie	3600 miliard liber,
Německo	3500 miliard liber,
Italie	1850 miliard liber,
Francie	2110 miliard liber,
Japonsko	2150 miliard liber,
Čína	3325 miliard liber,
S. S. S. R.	3650 miliard liber,
U. S. A.	5500 miliard liber.

Přepočítáno v měně americké, činí to astronomickou cifru kolem 28.000 miliard dolarů.

Kdy se taková astronomická cifra zaplatí a zda vůbec existuje možnost jí zaplatit? Emrich si to vypočetl asi takto:

Kulomet vypaluje za vteřinu 10 výstřelů, a kdyby střelec dokázal nepřetržitě obsluhovati kulomet 24 hodin, vypálil by 1 milion výstřelů. Za měsíc to činí 25,920.000 výstřelů, za rok 311.040.000 a teprve za tři roky, tři měsíce vypálil by 1 miliardou výstřelů. Kdyby ministři financí chtěli zaplatiti 30.000 miliard dluhů a kdyby v každé vteřině spočítali 10 liber, ústřední pokladník by musel nepřetržitě pracovati 90 let, aby dluh zaplatil do posledního haléře. Anebo:

S tímto penízem, jež pohltila válka, každá rodina v Americe a v Evropě mohla by si vystavět dům v ceně 75.000 š. franků, koupiti si nábytek za 25.000 š. fr. Kromě toho každé rodině mohlo by z toho majetku býti darováno 100.000. Tímto cifra by ještě nebyla vyčerpána. Zůstalo by ještě tolik peněz, aby každé město s 100.000 obyvatelů mohlo vyplatiti 35 mil. na knihovny, 20 mil. na univerzity a 10 mil. na nemocnice, sanatoria, koupaliště, stadia a kromě toho z těchto peněz by nabylo vzdělání 325.000 učitelů a profesorů, kteří by během celého svého působení dostávali velmi slušný plat. Jestli to svět s dnešní ořešenou pracovní morálkou dokáže, nevím...

Morální chaos

Žádná válka v dějinách lidstva nezpůsobila tak hluboký pokles názorů o morálce a etice; nikdy se lidstvo nesnížilo tak hluboko ve svém pojetí dobroty, povinnosti k bližnímu, ve svých formulacích vztahů člověka k člověku. To, co se kdysi považovalo za nedůstojné člověka, za války, a ještě i dnes, považuje se za ctnost; to, co lidstvo zažilo v době pronásledování křesťanů, náboženských válek, epochy inkvisice, upalování »věštkyň«, vypadá jako maličkost proti tomu, co se dalo za druhé světové války a po ní. Klidně se může říci, že žádná válka v dějinách nezpůsobila takovou záhubu lidských ideálů jako válka poslední. Proto Emrich konstatuje: »Svobodné právo bylo překrucováno v jednostranné pojmy. Říkali: právo je to, co je užitečné státu. Pravdou tedy je jen to, co diktátoři považují za nutné pro udržování své moci. Hřůzu morálního úpadku ilustruje kvintesence Hitlerovy ideologie: »Pojem morálky a etiky pro nás již neexistuje. Všechno je dovoleno, i zločin. A proto já si nepřeji intelektuální výchovu německé mládeže. Já si přeji silnou, panovačnou a hroznou mládež. Z jejich očí musí svítit hlad dravce.«

Následkem těchto názorů je, že více než 26 milionů

Rusů, Francouzů, Belgičanů, Holanďanů, Dánů, Norů, Italů, Poláků, Čechů a Slováků, Jugoslávců, Rumunů, Řeků atd. bylo německou armádou evakuováno, deportováno, umučeno, v koncentračních táborech zabito a 112.000 nevinných lidí bylo jako rukojmí zastřeleno. To jsou výsledky práce jedné generace, jež byla vychována v lůně německé filosofie. Bylo jasno, že doba, o níž Romain Rolland řekl: »Já uctívám sílu, ale myslím, že je něco, co stojí nad ní: mravní výše!«, je dávno pryč.

R. 1944 před soudem v Basileji byl souzen 19letý Němec Karl Berg, který desertoval z německé armády a dopustil se mnoha trestných činů ve Švýcarsku, kam se uchýlil. Před soudem prohlásil: »Tři roky učili mě jen střílení, krádeži a privilegovanému zabíjení, a se mnou ještě statisíce jiných mladých lidí. My už necítíme rozdíl mezi právem a neprávem. Slovo morálka je pro nás v slovníku německého jazyka vymazáno.«

L. Emrich analyzuje zlodějskou psychologii německého člověka, počítá zločiny odchovanců Friedricha Nietzscheho, zjišťuje vítězství nemravnosti, konstatuje, že německá nákaza byla tak nebezpečná, že se jí ani jiní národové neubránili a resignovaně se ptá: dostanou ještě jednou pojmy morálka, ethika a kultura svou starou náplň a hodnotu? Anebo se objeví v nějaké jiné formě? Co bude s dětmi, jež vyrůstaly v chaosu totální války, v atmosféře ničení, hrůz, strachu, nelidskosti, zabíjení, lži? A hned odpovídá: svět se může zachrániti před zkázou jen zoufalým, tvrdošíjným a cílevědomým vychováváním příštích generací na široko vybudované základně morálky, jak byla chápána před válkou, neboť, pozor, morálka je jedna a nedělitelná, a jestli svět nezakoření hluboko v této základně, nastane nihilistická éra neodpovědného ničení všeho pozitivního na světě. To, co zůstane, bude šklebící se kostra staré a vyčerpané Evropy, někdejšího nositele kultury a civilizace.

Vítězství nad chaosem...?

Je to možné? Je možné zvítěziti nad rozpoutanými silami? Je možno svět, který pochopil theorii, že existují doby, kdy vše je dovoleno, vrátit do starých kolejí a do pojetí, že svět může existovati jen za pomoci nového aktivismu a obnovených mravních sil? »Ethické a konstruktivní momenty znamenají spásu ze tmy naší doby.«

Dnes, kdy se vítězné státy starají o to, aby materiální bída byla odstraněna nebo aspoň zmírněna, můžeme se optimističtěji dívat do budoucna. Herbert Lehmann, bývalý ředitel UNRRY, věří, že se obnovy světa dočkáme ve třech etapách. První — po chaosu — je materiální obnova Evropy a bude trvat až do 1955; druhá je pokračování první, včetně zotavení Evropy v úseku bytovém. To jsou leta 1955—65. V letech 1965—1980 je na řadě třetí a poslední fáze výstavby světa. To znamená, že svět, bude-li prost nečistých sil, v příštích třech desetiletích prožije vysokou konjunkturu. Překážkou, jež bude zpomalovati proces výstavby, bude nedostatek odborných sil. Emrich myslí, že se světu podaří tohoto cíle dosáhnouti, jestliže touhy vyjít z nejistoty dneška na světlo zítřka nebudou zatěžovány nenávistí a pomstou. To se podaří jen za podmínky, že objevíme dávno zapomenutý organismus — člověka. Pak člověk znovu dostane chuť k životu, zapomene na strach před druhým člověkem, nebude se už obávat zákona a státu. To bude nový člověk.

Knihy Louise Emricha nutí nás, abychom vzpomněli slov Adolfa Hitlera: »Jestli musím zmizet já, postarám se o to, abyste zašli také vy...«

Lidstvo vyvázlo z nejhroššího, ale přece musíme se ptát: co bude dál...? Odpověď závisí na tom, objeví-li lidstvo — člověka.

poznámky

Parlament a dvouletka

Dvouletý budovatelský plán bude v několika dnech hotov. Ústřední plánovací komise vykonala v několika týdnech úkol téměř madlikský. Budíž jí za to dík. Tento vyčerpávající závod s časem byl jedním z předpokladů, aby se s dvouletkou vůbec mohlo začít.

Nikdy ještě v dějinách národa nenesl tak malý počet mužů odpovědnost tak velikou. A nikdy ještě — a to je to podstatné — nepracovali naši odborníci na hospodářském díle takových rozměrů a důsledků. Ruku v ruce se znalci šla tentokrát i naše publicistika. Získala pro dvouletku mozky i srdce; v každé rodině se dnes mluví o hospodářských věcech. Výkon ministerstva informací byl vynikající. Hodiny a hodiny mluvil o dvouletce rozhlas, miliony řádků napsal tisk. Kilometry filmů a tisíce organizací byly zapřaženy do zlatého vozu, v němž se projíždí idea dvouletky jako starověký bůh slunce po našem duchovním obzoru. Dvouletka se stala zářivým symbolem národní vůle pracovat. Statistiky byly povýšeny na báseň, uhlí a železo na národní božství, suchá fakta na barevnou, nehmateľnou duhu. Národ v celku je ochoten k nejvyšším obětím — ano; Národ sobě, jako když se sbíralo na Národní divadlo; ano, jsme vojáci dvouletky, jako jsme před osmi lety za mobilisace byli vojáky za svoje hory a za svoji demokracii.

Nedávno řekl katolický poslanec: Mám dojem, že chceme příliš mnoho těžkého průmyslu. S druhé strany se hned ozvaly hněvivé výkřiky o demagogii. Je dovoleno kritizovat symboly? Bude možno sejmout pomník a prozkoumat jej ve sněmovních výborech jako v laboratoři? Anebo je nutné, aby zvolení zástupci národa chodili okolo našeho pracovního plánu po špičkách a v daný čas povstali a zatleskali, aniž měli možnost si vše podrobně prohlédnout? Může zákonodárne shromáždění dát základní zákon, aniž ho řádně zná? A naopak, může o dvouletce vůbec debatovat, aniž s ní seřídí všechny barvy? Smí to Národní fronta připustit? A smí odpovědní poslanci připustit cokoliv jiného?

Ještě jinak jsme slyšeli formulovat nejtěžší otázku, kterou musí parlament rozřešit ještě před 28. říjnem: Lze dvouletku zkoumat, aniž se projeví a vyhroutí třídní protiklady, které dnes ladně přikrývá Národní fronta? Může poctivý socialista promluvit kriticky o dvouletce, aniž by pracoval přímo pro veškerou reakci? Anebo, zas jinak řečeno: jde o národní dílo, takže každý nezávislý posudek, třeba o vedlejší podrobnosti plánu, je vlastně zradou na národě?

Tak dnes uvažují někteří členové parlamentu. Jiná měřítka převládají v Hospodářské radě a v Ústřední plánovací komisi. Příslušníci všech stran, ano, všech, kteří na dvouletce pracovali, jsou na kritiku velmi citliví. Mezi jejich argumenty je ovšem jeden velmi závažný: dvouletý plán je nedílný celek. Jedna část úzce závisí na druhé. Není možno změnit cokoliv podstatného, i kdyby to bylo shledáno zcela chybným, aniž se plán rozpadne. A zůstanou-li podstatné věci nezměněny, promiňte, ale jakou cenu má pak měnit podrobnosti? Aby parlament zachoval prestiž a vzbudil ve veřejnosti pochybnosti o celé věci?

Vláda se dívá na tuto problematiku s vyššími hlediska. Dva členové nám řekli, že sami ještě neznají všechny podstatné součásti plánu. Sami ještě nevědí, zda je schvální beze změn. Necht' není omyl: dvouletka je zatím schválena jednotlivými podkomisemi Ústřední plánovací komise; ta do posledního dne měsíce září neschválila plán celý. Její funkce je zcela jasně funkcí poradní. Její členové byli jmenováni vládou (a 120 členů podkomisi Hospodářskou radou) na návrhy ústředních sekretariátů politických stran. Tím se má usnadnit přijetí dvouletky ve vládě. Avšak vláda sama nemá ani právní ani mravní povinnost přijmout bez hlesu to, na čem se dohodli hospodářští poradci. Je výsadou i povinností vlády, aby přezkoumala při nejmenším politický dosah hospodářských rad. Předsedové stran neodkrývají nic podstatného, aniž se před tím neporadili s ústředním výborem své strany. A svědomitý parlament ovšem neschvální nic, doslova nic, cí před tím neprozkoumal jeho vybraní členové ve výborech.

Lze snad namítnout: Jak to, že alespoň dva členové vlády a mnoho členů parlamentu nezná celou podstatu dvouletky, když jsme právě připustili, že tisk i rozhlas toho tolik o dvouletce uveřejnily? Na to třeba odpovědět: ano, uveřejnily mnoho, ale jen o výhodách z dvouletky plynoucích. Rozhlas nepřinesl jedinou poznámku o tom, že v ní jsou i nevýhody. Tisk přinesl jen nepatrný počet kritických komentářů; přiznal, není autora, který by sám sebe kritisoval. Mimo jiné, autorů plán nikdo ještě v celku neviděl — a jak by jej viděl, když se teprve dokončuje? Není zvykem slušných lidí kritizovat, co jsme neviděli.

Kontrola není projevem nedůvěry. Každý řádný podnikář je rád, má-li nad sebou řádného účetního. Ze skutečnosti, že statisíce lidí na celém světě pobírají miliardy korun za účetnické práce, nemůže přece žádný rozumný člověk vyvodit theorii, že všichni pokladníci na světě kradou anebo že by kradli, kdyby účetních nebylo.

Předsedové stran vykonávají v našem státě funkci šéfa. Stát je velký podnik. Neobejde se bez účetních. Budíž to voleno, aby parlament plnil při nejmenším tuto pomocenskou funkci. Tato žádost není projevem nedůvěry ani k vládě ani k jejím hospodářským znalcům. Vždyť statisíce lidí, horníků i dělníků, úředníků, pošáků — a nevíme i ještě — přísahalo věrnost dvouletce již dlouho předtím, než byla hotova. Úkolem parlamentu není jen věrnost, nýbrž také kontrola. Tato kontrola bude trvat několik týdnů. Umožní, aby provádění dvouletky začalo včas, t. j. 1. ledna příštího roku.

Budíž sněmovně dovoleno, aby konala svou funkci. Parlamentu je řada lidí, kteří hodlají resignovat, když toto dovoleno nebude. Resignace je projev zoufalství. Důvěra, že k němu nebude důvodů. Jde o otázku na výsost mravní, o otázku poslanecké odpovědnosti.

Rekl nám poslanec, o jehož poctivém socialismu nemáme být pochybnosti — je značně předrevolučního data: »Budu mít možnost vykonávat všechna svá demokratická práva, nebo odejdu. Vina generála Syrového a Krejčího nepodle mého názoru v tom, že nevedli v době Mnichova k vítězství nad boje. Vláda rozhodla, a generálové musili poslehnout. Krejčí, náčelník štábu, odešel. Syrový, národní hrdina, zůstal ve veřejném životě. I přestal být počítán mezi národní hrdiny. Vina Háchova nebyla v tom, že přijal podmínky za neústavních podmínek na podzim roku 1938; byla v tom, že v březnu 1939 neodstoupil. Totéž, soudím, platí i o vládě protektorátní. Poslanci nejsou vždy vojáky. V minulých dobách musili také poslouchat — ale právo odstoupit jim zůstalo pro všechny doby...«

Rekl nám jiný poslanec: »Kdyby někdo inscenoval politické demonstace před sněmovnou, nebude konat svou povinnost. Nedáme si rušit své kruhy.« Podotýkáme, že druhý poslanec není příslušníkem pravice. Ne, o Archivovi mluvil marxista, a to velmi vzdělaný marxista.

Nejde tedy o boj mezi pravíci a levíci. Zdá se nám, nejde vůbec o boj; jde o uplatnění základních práv parlamentu. Pisatel se v minulých měsících snažil být velmi poctivým čtenářem. Přčetl snad všechno, co kde bylo o dvouletce napsáno. Má dojem — z uveřejněného materiálu bohužel mít jen dojem — že dvouletka bude dílem velmi rozumným. Je možné, že na ní nebude třeba změnit ani slovo. Četli a slyšeli jsme velké množství dobrých důvodů pro rozhodnutí v dvouletce obsažená. Ježto jde o rozhodnutí nesmírných důsledků, budíž dovoleno slyšeti i důvody proti. Je přece jasné, že každé hospodářské rozhodnutí je podstatně volbou mezi různými alternativami. Budíž autorům dvouletky umožněno dokázat, že učinili rozhodnutí nejlepší. Dvouletka musí do zkoumavky sněmovních výborů. Věřme, že projde oběma nezkalena, nýbrž zkalena v obou směrech.

Karel T a r a b a

Stíny lidové demokracie

Nedovedu pochopit, proč se někteří lidé rozčilují, když poví anebo napíše pravda. Místo, aby byli povděční, že někomu má odvahu na chyby upozornit, hněvají se, dokonce vyhrožují jako na př. pan posl. Kliment za to, že se někdo odváží kritizovat, tuším, ministerstvo zemědělství a ÚRO. Přece jsme v lidové demokratickém státě, dokonce lidové demokratickém státě, kde se nepíše, nemluví, nejedná na komando, ale podle povahy uvážení a zvážení každého, kdo vývoj sleduje, něco nám nepochybně rozumí. Naše lidová demokracie nesmí si zvykat na nedůtklivost. Pisatelé, kteří na závady upozorní, musí mít i malou obavu, že se dostanou před soud. Ještě křestí, že chce

obnovit porotní soudy, aby se žurnalisté u nás nemusili tak příliš strachovat.

Všimněme si, jak naše lidová demokracie se někdy dostává na cesty, které nejdou vpřed, ale spíše někým do stínu, když ne přímo vzad. Svého času celým předsednictvem vlády bylo slíbeno, že národním výborům, obzvláště zemským, budou zaslány k připomínkovému řízení návrhy zákonů, aby se mohly k nim vyjádřit. Stalo se tak jednou anebo dvakrát, ale od té doby žádné ministerstvo ani nenapadne, aby se něčím podobným obtěžovalo a návrhy zákonů posílalo, dokonce až někým na Moravu. Košický vládní program dává hodně pravomocí národním výborům, ale někteří ministerští úředníci a hlavně ti, kteří do ministerstva přišli teprve v květnu minulého roku, toho nedbají. Odsuzuje se první republika, některými politickými činiteli přímo zásadně, ale zapomíná se, že za první republiky zemské i jiné zastupitelstvo mělo právo určit si svůj jednacím řád. Pravomoc tehdejších zastupitelstev zemských a okresních byla vskutku nepatrná, demokracie byla v tomto směru hodně přikročena; dnes mají a musí mít národní výbory daleko více pravomocí, ale komusi v ministerstvu snít napadlo, že ministerstvo musí samo lidově demokratickým orgánům stanovit jednacím řád. V zapadlé vesnici poslední spolek má právo určit si jednacím řád sám, ale vysoké orgány lidové demokracie, kterými jsou národní výbory, toto právo nemají anebo nemají mít. Při úředním jednání o tomto jednacím řádu, úředník, který to tam má na starosti, zápasí i s takovou samozřejmostí, jaké má mít právo předseda při hlasování, zda může hlasovat i dirimovat a pod., ačkoliv každý vesnický spolek by mu to jasně rozluštil a pověděl.

Máme však vážnější případ z poslední doby, kdy došlo dokonce k určitému napětí mezi vládou a ústavodárným Národním shromážděním. Ústavodárné Národní shromáždění musilo pozvednout svého hlasu na ochranu svého práva, každému samozřejmému. Chce vypracovati samo návrh ústavy. Kdo by se měl nad tím pozastavovat? Nikdo! Vždyť nač jsme nazvali přímo úředně toto Národní shromáždění ústavodárným? Jistě proto, aby vypracovalo a dalo našemu státu novou ústavu. Pravda, vláda má právo také na iniciativní návrhy, má na ně právo ostatně každý občan, aby pověděl, jak se na novou ústavu dívá. Vždyť to není žádná malichernost. Jsou to základy, na nichž bude postavena státní budova, naše republika. Jsme někdy divný národ. V některých případech se oháníme vůlí lidu, ponoukáme národní výbory, aby odhlasovaly takové anebo onaké resoluce, jako na př. po rozsudku nad protektorátní vládou, ale na druhé straně skoro diktátorsky upíráme anebo nelibě neseme, když se někdo vládě ozve a upozorní ji dokonce na svá práva. Nezapomínejme, že vláda jest odpovědná parlamentu a nikoliv obráceně, to bychom ten parlament pak nepotřebovali a byl by to pak aparát věru velmi drahý, kdyby musil projednávat jen to, co mu předloží vláda, kdyby se nesměl kriticky ozvat proti tomu aneb onomu členu vlády, jestli snad nedělá něco dobře. Či v tom se jeví lépe vůle lidu, když vláda anebo ministerstvo sestaví odbornou komisi, v níž mimo pražskou oblast není skoro nikdo zastoupen, kde není jediného člena některého národního výboru moravskoslezského, jako by títo činitelé neměli těch nejmenších zkušeností s vnitřní správou? Svědčí o vítězství rozumu, když vláda parlamentu ustoupila.

Bylo tomu tak trochu i s vládním programem, že nebyl k němu přibrán parlament. Tu chápeme, že to bylo především starostí vlády, aby se představila programem. Představila se vskutkem dobrým programem, ale myslím si, že i tu měla být vzata v potaz a radu vůle lidu, ať pomocí parlamentu anebo národních výborů. To národní výbory postupují demokratičtěji, když si nyní stanoví svůj dlouholetý pracovní plán za spolupráce co neširší.

Za nejhorší stín však považují, jak některé časopisy špatně slouží vládě a ještě méně dobru naší republicky, když zcela proti intencím vládního programu a také vládní politiky zbytečně ostře útočí na některé západní mocnosti, které spoluprodují o budoucích osudech světa. Kritika jest nejen přípustná, ale také žádoucí, ale musila by to být vskutku kritika a nikoliv ostouzení, které pak zahraniční činitelé našim politickým činitelům při jednáních servírují v celých baličích citátů takových nevýznamných a také neomalených ne kritik, ale invektiv. Sovětské časopisy postupují někdy v tomto směru rázně, ale věcně. Nezapomínejme však, že sovětské časopisy vzhledem na mocenskou postavení svého státu si to mohou dovolit. Nezapomínejme však my, že se kolem nás netočí svět. Tim neříkám, že bychom měli ke všemu mlčet. Ale náš hlas musí mít formu a jedině tak si také získá vážnost. — Proto nesmíme shánět klepy kdejakého plátku v té aneb oné řeči jen proto,

abychom si mohli na tom stranicky pochutnat a hodit ostrou slinou po lidech, jimž tím neuškodíme, jen si proti sobě zbytečně popudíme. Tak se mi někdy zdá, že se některé časopisy nedovedou vžít do role časopisu státoporného, vládního. Zapomínají, že na jejich sloupcích promlouvá také vláda anebo aspoň jejich část vlády a to silná část vlády. Nestačí, aby se ve vládě chovali, jak říkáme, galonné, ale časopisecky se reprezentovali více než nesalonně. Tim salonem myslíme slušnost, věcnost, rozvahu, ohleduplnost.

Jiným stínem naší lidové demokracie jsou poměry v odborovém hnutí. Nikdo rozumný není proti jednotnému odborovému hnutí. Ale jest špatným vysvědčením, když víme, jak před rokem se spěchalo s dekretem prezidentovým o závodních radách, ačkoliv krátce nato se měl již sejít parlament. Dokazovalo se, že není možno tak dlouho čekat, že musí být vydán zákon pomocí dekretu hned, a zatím se již prozatímní Národní shromáždění dávno rozešlo, zasedá již nové ústavodárné Národní shromáždění, ale prováděcího nařízení k dekretu, nyní již zákonu o závodních radách, jsme se do dnešního dne nedočkali a máme zatím slíbeno, že to bude ještě letos a že ještě letos budou provedeny řádné volby do závodních rad. Následek toho jest, že je to zatím náš nejdělsí revoluční útlav. V mnohem případě řádné volby, včas provedené, bývaly by nám zachránily i mnohé hodnoty. Ale zde máme aspoň úmysl to napravit. Kolik menších i větších případů jsme již četli, kde není ani dobře vůle po nápravě. — Čleme-li, že v závoděch není dostatek kvalifikovaných sil a na druhé straně, že některý nástupce odsunutého německého sedláka místo aby běhal po polích a pracoval na polích, sedí u šicího anebo jiného stroje podle svého odborného dřívějšího školení, tu myslím, že to také není v pořádku, poněvadž se nám to hospodářsky mstí. — Tak to je, když více než odbornost platí politická legitimace, když se zajímáme více o to, zda nově osazená vesnice bude politicky taková anebo onaká, než o to, zda má odborně hospodářsky své věci v pořádku.

Jest třeba si tyto stíny uvědomit, přiznat je a snažit se je napravit. Napsal jsem tyto řádky v dobré snaze — působit k touze po nápravě! Rád bych, aby byly takto chápány.

Frant. Loubal

Obecní volby odloženy — a proč?

Usnesením Národní fronty byly odloženy obecní volby. Domníváme se, že výklad je nasnadě. Provádění dvouletého plánu vlády bude spojeno s některými opatřeními, která budou — aspoň zprvu — značně nepopulární. Nemí pochyby, že nebude možno vyhnouti se použití paragrafu 88 dekretu o všeobecné pracovní povinnosti a přikazování pracovní síly do podniků, kde jich je nejvíce třeba. Půjde při tom v největším počtu případů o takové zaměstnance, kteří po revoluci svá pracoviště opustili a opatřili si práci lehčí nebo více váženou. Takové opatření jistě vyvolá nepříznivou odezvu u postížených; jak možno doufat, že by se některá politická strana odvážila provést takové opatření do všech nutných důsledků, kdyby byly volby přede dveřmi a propagační aparát strany by čekal na volební hesla? Pochybuji, že by se toho některá strana odvážila. Stejně bude nutno v mnohých podnicích přeukomatí normy pracovních výkonů, aby se nestávalo, že stačí čedesát procent předválečného výkonu k získání sta procent nynější mzdy. A ještě jiná nepopulární opatření budou nutná.

Je sice pravda, že volby do národních výborů, a to především do místních národních výborů, mají poněkud jiný ráz, než volby parlamentní. Záleží tu více na osobách kandidátů a na místních poměrech, než ve volbách parlamentních. Nedělejme si však iluze, že by tyto vlávy byly tak silné, aby mohly podstatně pozměnit obraz, který jsme si vytvořili na základě parlamentních voleb. Také místní volby byly již za první republiky do značné míry volbami polišlokými, a to ještě byla možnost podávat kandidátní listiny ryze osobní nebo ryze místní, které nebylo lze podřadit pod žádnou politickou firmu. Což teprve nyní, když přicházejí v úvahu jen čtyři kandidátní listiny stran, které kandidovaly i do parlamentu? A od parlamentních voleb se neudálo ještě tolik věcí a voličové nenabyl ještě tolika zkušeností se svými stranami, abychom mohli očekávatí nějaký vážný přesun sil.

Je sice dobře dodržovati sliby a když byly volby na podzim slíbeny, je to dostatečný důvod, aby volič pocítoval, že má právo vyjádřiti se. Pochybuji však, že by tento důvod byl silnější nežli ohled na hospodářskou obnovu. Je-li co v tomto měnicím se světě jisté, tedy to, že bez zmíněných nepopulárních opatření nemůžeme dvouletku provést. Bylo by pochybné obětovati zdar hospodářské obnovy tomu, abychom zase dva

měsíce více agitovali a méně dělali, a abychom odkládali nezbytná opatření s ohledem na volební agitaci. A tak asi opravdu oželíme volební mejdan v podzimních měsících a odložíme jej na dobu, kdy nepopulárnost mnohých opatření pomine, až se ukáže jejich účelnost.

v. m.

Diskuse v zemi Masarykově

Nikdy neuškoli poukazati na to, že demokracie je diskuse, ale i na to, že diskuse musí být demokratická. Nebudíž to považováno za touhu po vytváření slovních hříček, řeknu-li, že by bylo na místě uspořádati diskuse o diskuse, která by snad již v zájmu věci byla vedena jinak, než bývají právě ty jednotlivé diskuse. Že by postrádala oněch typických znaků našich diskusí, které se pravidelně zvrhávají v mláčením prázdné slámy nebo v samoučelné slovní siláctví i násilnictví.

Je zřejmo, že každá diskuse by měla být tím, co naši předkové krásně nazývali učeným hádáním, kdy proti vážné věci byla položena stejně vážná míněná antithese. Snad by se nám zdálo dnes tí vážně hradatí muži v talárech poněkud komičti, ale věříme, že byli úzkostlivěji připoutáni k daným námětům než mnozí dnešní rozčertění nedůtklivci, jejichž diskuse velmi často z učeného hádání se stane pouhým hádáním pavlačovým. Zdá se někdy, že dávne neblahé rukopisné boje vytvořily u nás tuto nepřijemnou tradici. V literárním světě narazíte často na něco, co se chce pravděpodobně podobati známému Baldovskému temperamentu, nelibostnému v útocích, nemilosrdnému v obranách. Zapomíná se zde na latinské Quod licet Jovi non licet bovi, při čemž však budiž připuštěna pokorná poznámka, že to někdy neslušelo ani Jovovi.

Bidu našich diskusí nejlépe poznáš, když zjistíš, že se rozjíždí diskuse o problému, který tě dlouho trápil. Sleduješ vývody obou stran s poslušnou pozorností a nestranností. Záhy však zjistíš, že to jaksi skřipe, «tvůja» problém se stal oběma stranami obtížným a mluví se o něčem jiném. A pak to začne — rány hlava nehlava, vyčítání starých, dávno zapomenutých hříchtů, a je po diskuse. Ty si pak hledíš rozřešení problému kde chceš.

Sport bývá často považován za jakéhosi odpůrce duchovního života. Tu otázku zde sice řešit nebudeme, ale podotkne- me jen, že zvyk, kdy si po zápase stisknou ruce vítěz i poražený, není tak zavržen hodný. Zatím po těch našich nepěk- ných diskusích lze se vši jistotou očekávat, že se odpůrci přestanou i zdravít, natož aby si s úsměvem stiskli ruce. Neboť vypukne mezi nimi vzájemné opovržení, ne-li nepřátelství až za hrob. Není poklonou našemu vědeckému světu, když v referátu o lékařské učitelské misi unitářů z USA profesor dr. Přecechtěl musil napsati také tato slova: «Vedle uvedeného již vědeckého významu má tato lékařská mise ještě další význam. Náš mladší dorost viděl nové osobnosti s vysokou úrovní v diskuse. Američan umí diskutovati živě, avšak vždy klidně, věcně, neosobně.» Je-li tato potřeba vyslovena za obor, — t. j. vědu a dokonce medicínu — jenž má mít za podklad svého jednání objektivitu takřka fanatickou, co lze soudit o obo- rech veřejné činnosti, jejichž hnací silou je vždy silná dávka temperamentu — o politice a umění? Poněvadž je ta naše demokracie lidovou demokracií, měla by být i ta diskuse lido- vou. Lidovou tak, jak to již nese tradice výrazu «český lid», t. j. poctivá, nezáludná a věcná.

Ota Jahoda

Co stojí vyučení ředitele zárodného průmyslu

Při znárodnování podniků prohlásil pan prezident: «Nezvládneme daných úkolů, svěříme-li jejich provedení osobám, které se budou teprve učiti primitivním a školním zásadám výrobního procesu, stejně tak jako obchodního vedení pod- niku.»

Je možné že někde si z toho vzali příklad; ale je známo, že na mnoha velmi odpovědných místech v čele znárodněných podniků, ba i celých koncernů zůstali lidé nekvalifikovaní, i když předpokládáme, že nepostrádají jakési šikovnosti.

Dokud tyto znárodněné podniky měly stamillonová konta v rezervě, hospodařilo se celkem lehce. Popularita získávala se lacino věnováním velkých částek na různé podniky, užitečné i méně užitečné, páni ředitelé účastnili se poklepávání na zá- kladních kamenech všelijakých kolejí, které zanikly dříve, než byly uvedeny v život, aranžovaly se zájezdy novinářů a různ- ných hostů jednotlivě i ve skupinách.

Na oko to vypadalo, že dotyčný závod povstal z prachu a sputin k novému životu. Dojem byl dokonalý. Dokonce i veřejní činitelé vydávali vysvědčení na veřejných projevech, že ten a ten závod už prospívá, už pracuje beze ztrát, už má ziskové — dokonce miliónové výsledky za týden a že onen mladý gene-

rální ředitel za několik, možno říci týdnů, osvojil si vesker praktiku starých průmyslových kapitánů tak dokonale, že n- jen je dohonil, ale i předčil.

Tak to šlo několik měsíců. Při úpravě měny byla banko ní konta uzavřena. V mnoha podnicích nebylo už vlastně uzavírat. Páni ředitelé byli s konty hotovi. První pomoc d oela lehce opatřily banky. Odpovědní činitelé nedělali si z t ho těžkou hlavu. Vědělo se, že v časném jaře bývala sezón která přinesla podniku vždycky takové tržby, že to byly v pi vém slova smyslu žně pro závod. Ale nastojte. Sezóna přil a sezóna přešla a tržby opět nestačily. Zapomnělo se na to, žádná taková sezóna nepřinácela užitek sama od sebe, ale vše musilo být důkladně a několik měsíců předem připraven A tak se šlo zase na banku. A chodí se na banky dál.

Otázka je: Jak dlouho?

Není daleko doba, kdy tyto dluhy budou pro závod n únosné, a co bude potom? Bude pomáhat stát? A z čeho? K bude za toto vše odpovědný? Pan ředitel, nebo ten, kdo navrhl, prosadil a jmenoval? Kdo zaplatí všechny tyto ztrát

U koncernu, který máme na mysli, činí prohospodaře částka s k o r o dvě miliardy. Nejsou to jenom dluhy pl noucí z obchodu, jsou v ní také položky za reprezentaci pa ředitele a jeho náměstků, za přepychová auta, koupená účet zárodného podniku, jsou to auta sekretářů (jichž celý štáb), platy nekvalifikovaných slečen, různé bravu v předvolebním boji jako vykoupení celého církusu pro veče ní představení jenom proto, aby se zaměstnanci nemohli úča nití politické schůze jiné politické strany než je oficiální ba va pana ředitele, je to honosný ohňostroj na prvního má, který trval tak dlouho, že ani nejvytrvalejší kluci se nemo dočkat konce a šli spat, nákladné cesty letadlem pana ředitě a jeho suity po Evropě, jež neměla žádného obchodního v sledku, jsou to nemožné obchodní smlouvy, které závodu př nesly doposud většinou ztráty, jsou to bohaté dary pana ř ditele z vděčnosti pro jeho politickou stranu atd. atd.

Samozřejmě že natolik se už pan ředitel vyučil, že se sna ztráty nějakým způsobem zmírnit. Sáhne se ovšem k tomu n jednoduchšímu. Sníží se platy úřednictvu (na dělníky si zat ještě netroufá) a propouští se lidé. Říká se tomu restriku. Ve skutečnosti tato úprava vypadá tak, že se propouštíji stí zaměstnanci, odborníci, a na jejich místě zůstávají novopče nekvalifikovaní, zato však majitelé politických legitimací, sta nící pana ředitele, nebo i jiní, kteří jsou ochotni podrobit panu řediteli a novému pořádku se přizpůsobit.

Tyto ztráty ovšem vyčíslit vůbec nelze. Kdo zaplatí v účné pana ředitele? Bude to politická strana pana ředitele, n bo generální ředitelství, nebo samo ministerstvo průmyslu?

Protože na závodě záleží prosperita celého kraje, leží o povědnost za vedení tohoto závodě také na všech politický a veřejných činitelích onoho kraje.

Jak se na všechny tyto činitele bude dívat dělnictvo, až jednou všechno uvědomí?

Dr. I. K o z.

Kolbenka

V průmyslových závodech se často nepořádají výstavy. přece výstava v Kolbence je zajímavá i důležitá. Je to výsta závodě, který je jedním z hlavních pilířů české elektrotec niky.

Bylo to v roce 1896, kdy ve Vysočanech založil svůj záv E. Kolben. Měl před tím dobrou školu; pracoval u Edisona a New Yorku poznal Teslu. Ale věřil-li Fr. Křížik s Edisonem stejnosměrnému proudu, tušil Kolben význam proudu střídav ho. Kolbenův závod nebyl velký. Obrázek z té doby ukazu dva, tři dřevěné baráky. Obráběcí stroje poháněla parní lok mobila; v dílně pracovalo 25 dělníků. Už za rok měl Kolb 100 dělníků a 14 úředníků. A neuplynulo mnoho let, a o v robky z Kolbenky ve Vysočanech se zajímaly podniky oprav v celého světa. Dodává do Londýna, dělá dynamo pro Newpo v Anglii, něco objednává Sociétés Decanville v Paříži, Isle Man v Anglii, Gijon ve Španělsku a přichází dokonce obje návka z daleké Tasmanie u Austrálie. Zrovna na prahu stolet roku 1900, píše anglický «The Enginner» o alternátoru, kte má tisíc koňských sil a který udělal Kolben, a za nedlou sděluje, že Kolben už udělal alternátor daleko silnější. Světo soutěž v té době byla silná a dovedla-li se v ní Kolbenova di na — na továrnu to ještě mnoho tehdy nevypadalo — neř udřiet, ale dovedla-li v ní vyniknout, musil Kolben něco um A on uměl. Nejen, že sedl na správného koně, že věřil stříd věmu proudu; dovedl si získat spolupracovníky mezinárodní jména a dovedl si zapracovat dělníky.

V době, kdy si uvědomujeme, že kus našeho národní hlahobytu, a to kus opravdu velký, závisí na našem průmysl

politika

Dr. Vladimír Minařík

Potřeba nového realismu

Po novém humanismu, o němž několikrát promluvil prezident dr. Beneš, budeme patrně musít vytvářet také nový realismus, novou věcnost. Již příklad realismu z konce minulého století nám ukazuje, za jakých okolností je realismu nejvíce třeba; v době, která je značně citově vznícena, a v prostředí, které užívá pojmu a představ, dlouhou dobu nepodrobených věcnému přezkoumání.

Jestliže se zamyslíme nad svou dobou a prostředím, zjistíme, že tyto předpoklady jsou dány. Již letný pohled na náš tisk ukazuje základní metodický rozpor mezi těmi, jejichž usilování je nesené vášní, a druhými, jejichž snahy jsou nesené rozumem. Nelze ovšem vésti přesnou dělicí čáru mezi obojími, neboť i ti, kteří se snaží založit své snažení na rozumu, k nám hovoří o citech; především o soucitu. A na druhé straně i provozatelé vášnivosti ve veřejných věcech užívají rozumu, podrobuje ho ovšem rozpoutanému citu, v němž soucit bývá až na posledním místě, vyskytuje-li se vůbec. Přece však jen je možno v konkrétním případě určit, kde kdo stojí.

Kdybychom chtěli vyslovit, co vede k věcnosti při projednávání veřejných věcí, promluví bychom patrně nejdříve o snaze být ve shodě s pravdou. Neboť pravda je vůdce bezpečný a zároveň neúprosný. Kdybychom všichni usilovali více o pravdu, než jak činíme dosud, odstranili bychom bezpočet rozporů, s nimiž si jinak nevíme rady. Kdybychom trvali neúprosně na tom, aby v tom či onom případě, v němž se argumentuje na příklad vůli lidu nebo jeho určité části, byla tato vůle skutečně a svobodně zjištěna, sotva bychom se mohli dostat do sporu o tom, jaká ta vůle je a čemu přitaká. Tu by ovšem bylo třeba, aby nám byla pravda nad tendenci a abychom se více věnovali zjišťování pravdy než pouhému sběru podpisů nebo souhlasných či protestních projevů. Svolali bychom na příklad zaměstnanectvo nebo aspoň plenum závodní rady a vyžádali si projev jejich vůle; nespokojili bychom se podpisem jednoho či dvou členů závodní rady a ani by nám nenapadlo jejich podpisy jakkoliv vymáhati. Žádali bychom vůbec projev jejich vůle, t. j. nechali je o věci svobodně a bez nátlaku pojednat, a nežádali bychom pouze manifestaci v určitém smyslu, neboť tu již předpokládáme, že ta vůle existuje — a to přece nemůžeme vědět, když jsme se nepokusili to zjistit. Tyto vývoody, aby bylo jasno, se týkají protestů proti rozsudku národního soudu nad t. zv. protektorátní vládou. Takové protestní projevy jsou málo významné, když je nemůžeme seriózně vydávat za projevy skutečné vůle určité části lidu.

Právě tak bychom odstranili mnohé spory, kdybychom se drželi pravdy i v běžných záležitostech. Je známo, že neexistují noviny bez tendence, i když se za takové vydávají. Ze sta skutečností je snadno vyrobiti jednu velkou nepravdu, jestliže tyto skutečnosti uvedeme v nepravdivé souvislosti. Je možno vybírat pravdivé zprávy takovým způsobem, že výsledný dojem, kterým noviny na čtenáře zapůsobí, bude zcela opačný než výsledný dojem, vzniknuvší po přečtení jiných novin, čerpajících ze stejných pramenů. Porovnejte po této stránce různé československé noviny a pochopíte. Máme ostatně neblahé zkušenosti s tiskem za okupace. I tehdy pronikaly do zpravodajství ČTK pravdivé zprá-

na naši technice, na vývozu průmyslových výrobků, poučuje výstava v Kolbence o tom, že český národ může o sobě říci, že má »technické buňky«. Kolben a Křížík, Laurin a Klement, Českomoravská, slavná jubilejní výstava z roku 1891, to vše i jiné potvrzuje, že český národ se dovedl uplatnit v technické soutěži s národy jinými, i když soutěž byla velmi nesnadná. A nebyli to jen jednotlivci. I když vynikají sebe více, jsou jen částí dějin závodů, které nesly jejich jméno. Stroje dělají inženýři, dělníci, mistři, montéři, a na všech, na jejich souhrě, záleží. Je těžko v továrnách mluvit o tom, čemu se říká: genius loci. Tato slova jsou vyhrazena pro něco vznesenějšího než pro stroje, páchnoucí olejem a řezající do očí leskem ocelových ploch. Ale něco takového v továrnách přece je. Ani sebelepší stroje neudělají dobré stroje a jiné výrobky, není-li zdravá rovnováha mezi dokonalostí stroje a dovedností dělníka, nemá-li dělník poměr k práci. V českých továrnách tomu tak bývalo a to pomáhalo Kolbenovi a Křížíkovi, Fričovi a Kovářikovi, a Ringhofferů i Volmanovi a jině. Je dobře, připomen-li výstava v průmyslovém závodě tento velký kapitál, který sice není nikdy uváděn v bilancích, ale který je významný.

Je dobře, vraceli-li se naše průmyslové závody k své minulosti. Je »Sborniku pro hospodářské a sociální dějiny« otěme o historickém archivu Škodových závodů, o tom, že také Wal-trovka dává do pořádku svou kroniku. Třebaže technika má stále větší vliv a význam v dějinách lidstva, je její psaná historie poměrně chudá. Částečně najdeme výklad v tom, že oči a snahy technika a inženýra jsou stále obráceny kupředu, do budoucnosti; to, co v technice je minulé, je už překonáno. Ale je dobře, je-li možno mezi českými techniky konstatovat rostoucí zájem o dějiny techniky, zejména české. Splatíme tak kus dluhu, kterým jsme povinni lidem, kteří svoji práci technickou prospěli svému národu. A i v průmyslu a technice může minulost mnoho říci i přítomnosti. Ba i po stránce ryze odborné a technické. I technika má svoje »ještě jednou se vrátíme...«, i když staré myšlenky ožívají někdy v tak nové podobě, že souvislost s minulostí sotva kdo na první pohled hned pozná. Hlavně je však dobré, poučí-li nás menší cesta do minulosti, že český národ i v těžké soutěži se dobře uplatnil a umístil ve světové technické práci, ať již to byla myšlenková původnost a vynalézavost jednotlivců, nebo řemeslná dovednost, zručnost a iniciativa všech těch drobných a neznámých, kteří se dohromady zasloužili o dobré jméno českého průmyslu.

E. Kolben měl jméno světové. Ještě v roce 1927 mu píše T. A. Edison a ptá se, jak prožil hroznou světovou válku. První světovou válku Kolben prožil a přežil. Druhou nepřezil. Nalost se nezastavil před tím, že tento kmet více než osmdesátiletý představuje chloubu světové elektrotechniky. I zahynul E. Kolben v terezínském koncentračním táboře v roce 1943.

Český průmysl stojí na nových sociálních a hospodářských základech. Je v něm mnoho nehotového. Ale není důvodu pochybovat o tom, že na nových základech mohou se plně uplatnit vynikající vlastnosti jednotlivců i celých skupin, když již dříve dovedly na sebe velmi slušně upozornit mezi výsledky práce národů jiných, které měly podmínky lepší než my. Je ovšem potřeba to vzít do rukou tak zručně, tak dovedně, jako to dělali ti, kteří kladli základy naší elektrotechniky a našeho průmyslu vůbec. Při dobré vůli to půjde. V. G.

Populační situace Německa

K této otázce, která zajímá pochopitelně zejména sousedy, přináší zajímavý příspěvek »New York Herald Tribune«. Cituje německého národohospodáře Sauermanna, který se dívá na situaci Německa velmi pesimisticky. Profesor Sauermann prokopal již před Hitlerovými pokusy zvýšiti německou porodnost, že populace Německa klesne na 43.000.000 v roce 2000. Základní depopulační tendence, která se projevovala již tenkrát, byla podle jeho názoru válkou zesílena. Jako hlavní složky uvádí v tomto směru celkové válečné ztráty asi 5 milionů obyvatel, pokles porodnosti za války, zesílení nepoměr mezi počtem mužů a žen, nejméně 2.500.000 trvalých válečných invalidů a konečně současně hospodářské a sociální podmínky, vinou jejichž je míra úmrtnosti o 300 až 500 procent větší než míra porodnosti. Profesor Sauermann tvrdí, že podle těchto čísel »Německo nemůže — ani kdyby jeho zbrojní průmysl nebyl zničen — vésti novou válku«.

Podobná tvrzení o špatné populační situaci Německa a jeho nemožnosti vésti válku slyšeli jsme ovšem již před posledním světovým požárem. Bylo by však zajímavé, kdyby někdo z našich demografů provedl vědecký rozbor německé populační bilance a sdělil nám výsledky. Tím zajímavější, že v posledních dobách objevily se v našem tisku zprávy opačné, které líčily německou populační situaci v příznivých barvách. Sch.

vy; bylo však nutno publikovati a vykládati je takovým způsobem, kterým byla jejich pravdivost beze zbytku zničena. A nyní máte příležitost čísti noviny, které vybirají zprávy s neskrývanou tendencí; o některých státech všechno příznivé, o jiných všechno nepříznivé. Jaký div, že dojem, který si čtenář učiní, je od pravdy vzdálen na hony daleko? O referování části tisku v době procesu s t. zv. protektorátní vládou lépe nemluvit; nebylo to vůbec zpravodajství, nýbrž pouhé vyhledávání důvodů pro stanovisko listu.

Nejde však jen o to, aby bylo pravdy užíváno v běžných událostech veřejného života. Začíná se také jevit potřeba, abychom podrobili věcnému přezkoumání všechny sloupy, na nichž je zbudován náš život. Je totiž pravda, že naposledy k takovému velkému a základnímu přezkoumání došlo na sklonku minulého století, a od té doby přijímáme jako samozřejmé leccos, co samozřejmé není. Tohoto přezkoumání je třeba tím více, že přetváříme celý život a usilujeme o vytvoření nové společnosti. Nebylo by natrvalo únosné, abychom tuto novou společnost vytvářeli na onech pojmech ze světa minulého a uvrženého »nepaměti do propasti«, které jsme pečlivě neprozkoumali. A jestliže se této revise vůbec odvážíme — takové počínání je a bude vždycky tak nepopulární, jako Masarykova revise v minulém století, neboť boží zvyklosti a přípravu lidí o iluse — budeme nuceni revidovati právě ty základní představy, souvisí s veřejným životem.

Každé prostředí má své ušlechtilé iluse, které jsou určeny k tomu, aby činily život příjemnějším nebo vůbec snesitelným, a aby umožnily lidské spolužití. Zdvořilost je vytvářením takových ilusí. Je ušlechtilé a hodno chvály, jestliže si lidé vzájemně projevují úctu, a těžko by spolu vydrželi, kdyby si říkali, co si o sobě myslí; chraňte nás nebesa před chvilí, kdy by lidé ztratili tuto navyklou schopnost přetvářky. Přece jen však víme, jak na tom se zdvořilostí jsme, a běda člověku, který by příkládal společenské zdvořilosti větší význam, než jaký ve skutečnosti má. Myslím, že by mohla být docela roztomilá a snad groteskní povídka o člověku, který bral zdvořilosti doslova; možná, že by to byla povídka tragikomická. Právě tak se nepohoršujeme — aspoň dnes již ne — nad tím, že si ženy červení rty, ale ani ve snu nám nenapadne, abychom z toho chtěli fekněme před sňatkem uzavíratí něco o zdravotním stavu dívky a její schopnosti rodit zdravé děti; přijímáme rouge na rty stejně jako šňerovačku a ostatní podobné prostředky jako chvályhodnou snahu vytvářeti iluse, o nichž každý může a má vědět, že to není víc, než iluse.

Také každé zřízení má své ušlechtilé iluse, které přijímáme, dokud je nám zřízení ve svém celku přijatelné; u těchto politických ilusí je však větší nebezpečí, že budou brány do slova, a tím nutnější je provést občas revisi takových pojmů a představ. Monarchie starého stylu měla svou ilusi o tom, že panovník vládne z Boží milosti. To byla docela pěkná konvence, která dodávala monarchistickému zřízení posvěcení, a v době poměrné nevzdělanosti prostého lidu bylo patrně takové iluse zapotřebí. Nezapomínejme však, že i demokracie má své iluse. Jednou z nich je představa, že lid sám o sobě má přirozený, zdravý rozum. Víme, že to není pravda, a přece, jak často jsme se dopustili chyb, když jsme tomu věřili! Jak mnoho lidí bylo ochotno po první válce věřit, že zdravý přirozený rozum německého lidu umožní mírovou spolupráci v poválečné Evropě! A jaké byly konce této víry! Není pochyby, že tato základní iluse demokracie dává demokratickému zřízení onen pathos, bez kterého by se život podobal listování v jízdním řádu nebo — ještě hůře — v logaritmických tabulkách; je tedy jisto, že se této iluse přidržíme, ale učiníme tak s jasným vědomím, že jde pouze o ilusi, která může v tom či onom případě souhlasit se skutečností, ale od které nemáme právo žádati souhlas se skutečností v každém případě.

Právě tak bude zdrávo uvědomiti si, kde jsou hranice pravdivosti zásady, že všechna moc ve státě vychází z lidu. Každý upřímný demokrat bude jistě usilovat o vytvoření takových zákonů, za jejichž platnosti se co nejvíce přiblížíme svému přání, aby lid byl zdrojem veškeré moci ve státě. Bude však jen prospěšno výkonosti i životnosti naší demokracie, když si uvědomíme, co je to aparát politické strany, rozhodující moc malé skupiny jedinců ve vedení této strany a jak daleko sahá potřeba politické strany býti ve shodě s míněním nejširších lidových vrstev.

Budeme asi nuceni uvažovati o tom, do jakých důsledků je možno vésti zásadu o tom, že v demokracii rozhoduje většina. Jsou otázky, u nichž aplikace této zásady je samozřejmá; jsou však jiné otázky, zejména odborné, kde je prostě nemožno tuto zásadu prováděti do důsledku, a kde musíme ponechat rozhodnutí povoláním odborníkům, kteří rozhodují podle odborných zřetelů a nemohou býti omezováni názorem sebe větší většiny jiných. Na příklad o stavbě mostu může stěží rozhodovati většina; zde rozhodují odborné znalosti. A ještě si musíme položit otázku, jak způsobiti, aby se vůbec mohla projevit skutečná většina tam, kde její rozhodování je na místě. Na příklad Revoluční odborové hnutí provádí zásadu absolutní majority bez poměrného zastoupení ve všech svých složkách. Tak se může přihoditi, že volbami delegátů z nižších složek se vytvoří na sjezdu většina, jež za sebou nemá — uvažujme theoreticky — většinu v členstvu. Známe ostatně takové případy z voleb v Anglii a USA. Na druhé straně v zastupitelských sborech od místních národních výborů až po Národní shromáždění provádíme zásadu poměrného zastoupení. Která z těchto zásad je správnější? Nebo jsou důvody, aby tu byla volena zásada jedna a onde druhá?

Takových otázek, které si budeme musit položit při revisi pojmů a představ, na nichž budujeme svou novou společnost, bude velký počet. A bude nutno, abychom je revidovali do důsledku a abychom tuto revisi prováděli s ustavičným zřením k tomu, jakému účelu má sloužit: Vybudovati svou novou společnost na základech pevných a nepochybných, aby byla stabilní a nemohla býti z vnitřku ohrožována nesouhlasem mezi skutečností a ilusemi. Toto by bylo nebezpečí právě tak velké, a možná větší, než nebezpečí roztržitého a společného programu postrádající reakce. Jakou důležitost má opravdovost všeho, s čím se ve veřejném životě operuje, nám vysvitne ze snadnosti, s níž se mnozí pochybní lidé přizívovali za první republiky na nesouladu mezi jasným zněním ústavy a praxí volebního soudu při zbavování poslanců jejich mandátů; každá neoprávdivost se může po čase vymstit a proto je obecným zájmem, abychom novou společnost budovali na křemenu skutečnosti a ne na pápěrkách ilusí. Ty si ponechejme jen pro potěšení a ozdobu; jen když budeme vědět, co je kulis a co skutečnost. Rozlišit je bude úkolem nového realismu.

Walter T c h u p p i k (Curych)

Německá otázka

II.

Nejvyšší francouzský velitel v Německu a Rakousku generál Joseph Pierre Koenig vyjádřil se nedávno a situaci v Německu těmito slovy: »Kdyby dnes spojenecká vojska opustila Německo, houpal by se všichni socialisté během 24 hodin na šibenici. Nepochybují o tom, že se v německých rodinách zvečera vykládá dětem o přelomovém národním socialismu a o velikém Václavě.«

Tento názor sice nezastávají všichni korespondenti zahraničních novin, kteří po Německu cestují, řekli jsme však již proč. V následujícím chci však uvést několik svědectví, kterým můžeme bezpodmínečně věřit. Tak třeba žaluje Georges Blun, korespondent »Journal de Geneve« (14. srpna): Německý šovinismus se zase probudil a opět se organizuje. Tak zvané spojevecké očistné komise vystavují Němcům, kteří byli přesvědčenými nacisty, vysvědčení, jimiž se prokazuje jejich nevina a nové nacistické buňky se organizují přímo před očima okupačních úřadů. Nacisté se scházejí na nejrůznějších místech, roztrhávají různé poplašné zprávy, aby zvětšili nervosu lidu a připravují si tak svoji budoucnost. Často se totiž stane, že se jejich zprávy osvědčí a oběť se mylila. V Berlíně jsem slyšel nedávno, jak soudní dozorce povídal paní, odsouzené to příslušnici Hitlerovy strany, kterou odváděl do vazby: »Nemějte strach! Ty časy jsou dávno pryč, kdy jsme se těchto lidí museli bát!« Universita v Göttingen je takřka prosycená nacistickým duchem.

V jedné zprávě »Basler Nationalzeitung« se praví: Pro mnohé příslušníky francouzské okupační správy je anti-fašista nevídanější než náci a podobný postoj mají i lekteři tories v anglické armádě. U Rusů je rozhodující zřetel, aby se německým komunistům dostalo takové podpory, aby oni jedni byli schopni výkonu moci. V mnoha případech jsou ale Rusové tak tolerantní, že umožňují bývalým nacistům vstup do komunistické strany. V západním pásmu bojuje »křesťansko demokratická« strana proti příliš radikální denacifikaci, v čemž je podporována určitými církevními kruhy. Rusové jsou ostatně tolerantní i v případech, kdy se jedná o získání odborníků.

Zpravodaj »Nationalzeitung«, který navštívil Freiburg a Mnichov a odtud cestoval do Bonnu, Cách, Ludwigshafenu, Mannheimu a Karlsruhe, prohlašuje: Mluvil jsem s prostými i vzdělanými lidmi, s lidmi, kteří od počátku stáli proti nacismu v nesmiřitelné opozici. Ti všichni bez rozdílu odmítají demokracii, jak ji projevují spojenci na západě. Tito měli namnoze nešťastnou ruku při obsazování veřejných úřadů, a tak se stalo, že bývalí nacisté, kteří se dovedli šikovně maskovat, sedí na dobrých místech.

»Basler Nachrichten«, velmi konservativní list, praví: Ruská politika v Německu je cílevědomější a plánovitá. Švýcarský důvěrník, který měl jakousi rozmluvu s ruskými vyššími důstojníky společně s několika vyššími německými úředníky, vypravuje, že Rusové při příchodu německých funkcionářů, kteří byli hodnosti vyšší než oni, povstali a zůstali tak dlouho stát, až se Němci jako první usadili. Moc, která ví co chce, všímá si i takových malíčků, neboť tyto znamenají někdy velmi mnoho. Videant occidentales, řekli bychom. Ať se západ dívá!

University

Jeden z nejdůležitějších a skoro neřešitelných problémů jsou university a jejich studenti. Vezměme třeba takovou malou universitu jako v Tübingen. Tam je z 200 profesorů 119 hitlerovců a 45 profesorů muselo být propuštěno, jelikož se veřejně kompromitovali. Ti druzí byli opět propuštěni pod »určitými podmínkami«. Že se ovšem ve svém nitru nikterak nezměnili, je více než jisté. Intelektuální úroveň studentů je velmi nízká, což zavinilo nedostatečné studium na středních školách za Hitlera. Většina maturovala před šesti lety. Známý evangelický bohoslovec Barth, člověk, který všechno vidí z čistě psychologického a lidského hlediska, odpověděl na otázku, co soudí o německých studentech, takto: »Nedovedou logicky myslet, z literatury neznají nic a Goethe je jim zcela neznámým světem. Starý svět neznají a novému nerozumějí. Maturitní zkouška byla před šesti lety hluboko pod požadovanou úrovní. Toto manko se ještě zvětšilo výchovou studentů v Hitlerjugend a propagandou. Dnes je jejich kultura čistě technická, jinou terminologii ani neznají. Když se chtějí jinak vyjádřit, používají slov a obrátů, že z toho jde hrů-

za.« Barth vypravuje pak o pracovním dráždivu, které z těchto mladých lidí utvořil. Zde poznal jejich smýšlení nejlépe. Co říkali? »Nevěříme již ničemu, žádným slibům, byli jsme obelháni a teď nás obelhávají znovu.« Na otázku o norimberském procesu prohlašují unisono: »Víme, jak se to dělá.« Profesor Barth se domnívá, že bylo velkou chybou obnovit staré politické strany v Německu, neboť politika v Německu musí být nutně politikou stranickou. A strany jsou v Německu nikoli jako jinde politické směry, nýbrž metafysikou. »Měly by být na deset let zakázány,« míní profesor Barth ke konci své úvahy. »Zakázány,« ... jediný lék, který uvádí.

Stará generace vzpomíná stále na weimarské doby nebo ještě dále zpět na dobu před první světovou válkou. Tito lidé, najmě ti, kteří byli příslušníky strany Bebelovy, dovedou ještě srovnávat a nechybí jim představa o rozsahu katastrofy. Střední generace žila tuze dlouho pod tlakem Hitlerovy propagandy, odloučena od ostatního světa, a dnes nezná více než pojem pořádku nacistického ražení. Největší část mládeže, v první řadě ta, kterou odchovala Hitlerjugend a která prodělala válku, je zcela ztracena, to je beznadějná záležitost. Z ní budou sestaveny kádry nového německého povstání, nového nacionalismu nebo duševního stavu, který můžeme spíše tušit než definovat. Se všech stran se této mládeži našeptává nebo dnes již hlasitě káže: »Žádná německá kolektivní vina neexistuje! Tvrzení, že německý národ byl zapsán Hitlerovi, je infamní a zrovna tak je nesprávné, že celý německý národ chtěl válku.« To prohlašuje i bohoslovec Thielecke v Tübingen, kterého nacisti kdysi vyhnali. Polemisuje s Niemöllerem a Barthem, kteří tvrdí, že německý národ si jako celek musí uvědomit svou vinu.

»Les Mecs«

Tato mládež, která nepoznala jiný svět než III. Říši a ostatní Evropu zná z perspektivy zajateckých táborů, o socialismu ví jediné to, s čím ji seznámila Goebbelsova propaganda, knihy nikdy nečtla a o literaturách ostatních národů nemá ponětí, není ovšem omezena pouze na university. Tisíce takových mladých lidí, pro které nezbylo na vysokých školách místo, potulují se po silnicích, od města k městu a žijí, jelikož jim rukodělná práce nevoni, z černého obchodu, žebroty a horších věcí. Věří na péstní právo, na násilí v politice a ve veřejném životě a sní o budoucí válce, v které doufají nalézt vlastní zaměstnání.

Nikdo nepopsal tento typ lépe než Jean Giraudoux ve své knize »Bláznivá z Chaillot«. Je to invaze nových, divokých lidí, kteří sledují zničení všech životních hodnot, aby na jejich troskách vybudovali svou totální, neomezenou moc. Giraudoux viděl toto nebezpečí za maskou Hitlerovou a nazval tyto lidské šelmy »les mecs« — pasáky! »Začíná doba nového otroctví,« praví Giraudoux, »ovzduší se změnilo, vše je jiné než bylo dříve.«

V některých krajích Německa táhnou po silnicích nepřehledné řady veliké armády vagabundů, mezi kterými nalézáme také četné ženy, které si opatří někde nocleh. Denně se s nimi shledáme na policejních úřadech nebo na nádražích, jsou roztrhané a vyhladovělé, bez průkazů a povolání k cestě. Trestnice a nemocnice nemohou postačit, aby pojalý ohromný nával pohlavně chorých žen a dívek. Průměrný jejich věk je mezi 18 až 25 lety, některé jsou však dětmi mezi 13 až 14 lety, 5 až 6% je těhotných. Mnohé, které pocházejí z lepších kruhů, se uchylují na dermatologické kliniky. Není divu, že se počet nálezů pohlavních chorob fantasticky zvýšil. Tak vykazuje ku příkladu město Marburg 36krát vyšší počet onemocnění než roku 1935. Úřední americké statistiky zjišťují, že plná třetina amerických vojáků je pohlavně nakažena.

Cítí se Němci vinni?

To doplňuje obraz mládeže, o které se stále ještě mnoho lidí domnívá, že by mohla býti získána pro »demokra-

cií. Nesporně má spisovatel Emil Ludwig pravdu, když po řeči Byrnesové prohlásil, že blamáž, kterou tato řeč představuje, leží mezi tím, co navrhuje a co opomíjí. Řeč tato pochází z hlav, které se z války o Němcích nijak nepoučily a znovu opakují starou písničku o fair play. Tito lidé nemluví německy, neznají německé dějiny a věří všemu, co jim určití němečtí profesori namluvili. O Německu vědí právě tolik, kolik se jejich úředníci dověděli z několika hovorů. Muži jako Byrnes studovali do nedávna pouze průmysl, to jest způsob, jak se stát v Americe rychle bohatým. Nyní myslí, že musí v tradicích humanistických ideálů svého národa pomoci bývalému nepříteli a zapomínají na nejhlavnější problém: pocit viny a výchovu.

K poslední větě Emila Ludwiga dlužno poznamenat něco zásadního. O otázce pocitu viny a kolektivní německé viny byla právě nedávno v zahraničním tisku, zvláště ve Švýcarsku, rušná rozprava. V »Neuer Schweizer Rundschau« se znovu k tomuto tematému vrací Wilém Röpke, profesor na »Institut Universitaire de Hautes Etudes Internationales«, a neobyčejně ostře potírá názor, že celý německý národ má být odpovědný. Röpke označuje takový názor jako nonsens a nestvůrnost. Jeho článek je zvláště pro čtenáře z Československa zajímavý, jelikož Röpke pro souvislosti s tím odsuzuje hromadný odsun německé menšiny z republiky jako nelidský. Píše mezi jiným:

»Četli jsme nedávno s vnitřní nevolí v jednom švýcarském listě, jak příslušník takové země obhajoval odsun národnostní menšiny způsobem, který jsme dosud považovali za privilegium německých národních socialistů. Je tomu jednou tak, praví Chesterton, že civilisovaný národ nemůže sníst lidojedy, proti kterým vedl válku. Ovšem máme o národu Masarykově tuze vysoké mínění, abychom to vše považovali za jeho poslední slovo.«

Röpke je toho názoru, že these o absolutní kolektivní odpovědnosti celého německého národa zavinila, že se v německé otázce učinily osudné chyby a že se po dlouhou dobu činily věci, které byly pravým opakem toho, co se před rokem doporučovalo jako spravedlivé a moudré. Co tedy doporučuje profesor Röpke?

»Konečně rozřešení německé otázky závisí,« praví Röpke, »na předpokladu, že Němci budou nejstrašlivější porážkou ve svých dějinách vyburcováni a přijdou k rozumu. Oni sami musí litovat, že se dali na cestu, která je zavedla od roku 1866 k roku 1933 a 1946 a musí se pak rozhodně znovu přiblížit Evropě, jejímž jsou zeměpisným střediskem, i když se v žádném případě nesmí domnívat, že byli kdy jejím středem duchovním... Přejeme Němcům duševní otřes, který je přivede k lítosti a obratu, ale právě proto bojujeme proti barbarské thesi, která tento vnitřní obrat ztěžuje.«

Jak si však prof. Röpke prakticky ten duševní otřes a tu lítost představuje? Byly by myslitelné pouze prohlášením politických stran, jelikož jiný mluvčí německého národa neexistuje. Vše, co se v tom směru otiskne v německých časopisech, mívá německý národ beze stopy anebo se k jeho mase ani nedostane. Všichni pozorovatelé jsou v tom zajedno, že německý šovinismus se znovu probouzí a že všichni skládají veškeré naděje do třetí války. »Nejvyšší předpoklad Röpkův pro řešení německé otázky« tedy neobstojí a jeho výzva k lítosti je pronesena do větru. Ale ještě další omyl se přihodil švýcarskému učenci. Tam, kde mluví o vině a o kolektivní vině, má na mysli stále morální vinu. Tato morální vina sice existuje, jinak by byly veškeré procesy proti válečným zločincům nesmyslné, ale existuje také kausální vina, která pro vystěhování Němců z Československa je směrodatnější než všechno ostatní. Jinými slovy: jde tu především o problém bezpečnosti. Kdyby v Německu byla bývala vypukla revoluce nebo kdyby se lítost projevila jiným způsobem politicky, pak by snad průběh událostí byl jiný. Ale v tom právě leží celá obtíž německé otázky. Denacifikace zklamala a v převychování na demokracii mohou věřit jen blázni.

Chesterton má sice pravdu, že »nesmíme jíst kanibaly«, ale nikdo od nás nesmí požadovat, abychom se s nimi spojili a také nám nemůže zazlívát, když se bráníme proti novému přepadu s jejich strany.

Výlet do literatury a filosofie

Vedle typu »Mecs« v německé mládeži z r. 1946 existuje však také typus divokého zvířete-pasáka v německé literatuře, jehož nejmarkantnějším představitel je Ernst Jünger. Patří k tragice evropské dekadence, že v cizině byl jeho poslední román »Mir« vykládán jako přiznání se Německa k demokracii a Evropě a jako takový oslavován. Jünger prý je »nejslovutnější zástupce neemigrované německé literatury, jeho kniha prý znamená úplné odvrácení od jeho nacionalistické minulosti, Jünger prý žádá Spojené státy evropské atd.« Na štěstí upozornila však brzo potom »Basler National Zeitung« ve dvou člancích na tento nebezpečný omyl. V článku »Warnung vor Ernst Jünger« táže se: Kdo je Ernst Jünger? Jistě se zavděčíme, když budeme studovat trochu jeho biografii, neboť nesporně náleží k těm lidem, kteří mají vzestup Německa duchovně připravit. Narozen roku 1895 v Heidelbergu, byl v první světové válce důstojníkem a obdržel řád »pour le mérite«. Byl zuřivým nacionalistou a antipacifistou, přívržencem »heroického realismu, který považuje válečného ducha za důležitější než občanskou bezpečnost«. Byl pionýrem »nového nacionalismu«, který sleduje úkol, německou mládež nacionalisticky infikovat. Za Hitlera byl členem »německé akademie básníků«. Jeho knihy »V ocelové bouři« a »Boj jako vnitřní zážitek« jsou hymnami na brutální vraždění z pouhé rozkoše. Klíčový román »Na mramorovém úskalí« z druhé světové války jedná o době fermových vražd v Bavorsku. Neuvěřitelná je naivita a ochota ciziny, s kterou přijala tohoto cynického sadistu, když jí přinesl ratolest míru. Tento muž žije jako obdivovaný básník, nikým neobtěžován, v západním pásmu.

K nebezpečnému dědictví hitlerismu náleží ostatně celkové ochabnutí kritičnosti v evropských zemích, nedostatek hodnocení a nová »pénétration pacifique« hitlerismu a násilnického německého ducha na místech, kde by se toho člověk nenadál. Příklad, o kterém zde bude řeč, snad nepatří zcela k tematému, ale má nicméně symptomatický význam a navazuje na naše prohlášení, že Německo vystoupí opět s credem nové víry. Nedávno uveřejnil známý francouzský spisovatel a filosof Jean-Paul Sartre, který je zastáncem tak zvané »existenciální filosofie« a přívržencem ve Freiburgu žijícího německého filosofa Martina Heideggera, spis, který se jmenuje »L'existentialisme est un humanisme«. Je to apologie, kterou byl Sartre nucen napsat, když Francouzi, kteří mají zdravý rozum a nedůvěru vůči německému spekulativnímu duchu, vytýkali, že jeho filosofie je nelidská a nadlidská a schvaluje nihilistickou situaci. Mezitím se ve Francii také rozneslo, že Heidegger byl v roce 1933, kdy Hitler převzal moc, jmenován rektorem freiburské university, načež že ihned přerušil styky se zemřelým židovským kolegou Husserlem a jinými židovskými profesory a pronášel nacistické řeči. Až do roku 1942 mluvil Heidegger o Hitlerovi jako o velkém geniovi, který změní svět. To vše ochladilo nadšení, které pro Heideggera ve Francii pociťovali od roku 1927, kdy vyšla jeho kniha »Sein und Zeit«. Trochu pozdě se poznalo, že Heidegger je nacistický kouzelník, jehož spis »Philosophie der Tat« dovedl Goebbels během války velmi obratně propagovat, jelikož hlásal příchod nové éry, která všem liberálním a demokratickým institucím učiní konec. Ale nejenom ve Francii byli přívrženci Heideggerovi, takových bylo mnoho i na amerických universitách. Zašli bychom daleko, kdybychom se chtěli o jeho filosofii dále rozepisovat, stačí, když si uvědomíme, že Heidegger je typický německý nihilista. Křesťanství a tradiční filosofie jsou prý překonány a »anachronismem dnešní doby«, to jsou jeho slova. Co zbude na nesmrtelných hodnotách, je něco typicky německého, totiž: dějinná osudovost! Hei-

deggerův výstřední individualismus byl jenom zdánlivě v rozporu s německým národním socialismem. Naopak, může se říci, že probouzel ve svých žácích touhu po onom novém společenství, které se ohlašovalo s takovou extází a které nazýváme hitlerismus!

Zajímavé bylo také setkání, které měl jeden curyšský žurnalista s Heideggerem v srpnu 1946. Přišla řeč na Rusko a Heidegger, kdysi Hitlerův obdivovatel, prohlásil: »Myslím, že západ není na utkání s Ruskem dosti připraven. Upozorňuji vás na svoje diferencování dějin a historie. To, co dnes čtete o Rusku v novinách, jsou dějiny, předpolí. To mne skoro nezajímá. Co mne zajímá, je historie, zápolí, duševní substance, která se teprve později projeví.« Nevěděl jsem, praví švýcarský žurnalista, zda sedím s politickým bláznem nebo geniálním prorokem. Je tomu tak? Podali si Heidegger z roku 1933 a Heidegger z roku 1946 ruce? Skromně jsem se velikého německého metafysika zeptal, zda se nesluší filosofii zaměstnávat se také tím »předpolím«. Odpověděl záporně a pustil se do exkursu, který obsáhl celá staletí, až počal mluvit o vlivu německého idealismu na ruskou filosofii v 19. století. Kolektivismus pochází také ze západu, byla jeho poslední slova.

Národně socialističtí studenti naslouchají Heideggerovým názorům, jako kdyby to byl Fichte. Jsou přesvědčeni, že s válkou nebo bez války se stane Německo novou syntésou západu a východu. Jednou nohou stojí Německo na »fašistickém západě«, druhou na komunistickém východě. Soutěž o Německo takové iluze jen podporuje a můžeme jenom říci: běda Evropě, běda světu, jestliže se nový světový názor těchto »mecs« stane novým náboženstvím.

národní hospodář

Ing. Karel Doležel

Mzdy a socialistické plánování

1. Mzda podle zásluhy

V hledisku na mzdu se jasně zračí individualistický rys moderního socialismu. Jedinec nesmí být obětován nějakému metafysickému cíli společnosti, nýbrž naopak, účelem společnosti je zajistiti každému z nás co největší podíl na národním produktu. Nikoliv chrámy nebo pyramidy, nýbrž účelné obytné budovy, školy a továrny na výrobu spotřebních statků pro nejširší vrstvy obyvatelstva jest programem socialistické výstavby. Individualistické hledisko jde však ještě dále. Důchod musí být úměrný zásluhám. Ve jménu tohoto požadavku bojuje socialismus proti bezpracným důchodům. Vymezení pojmu bezpracného důchodu pro praktickou politiku není úkol zrovna snadný, ale rozhodně neskýtá ani zdaleka tolik potíží, jako odpověď na otázku, jak má být určena odměna za práci, aby byla úměrná zásluhám.

Požadavek mzdy úměrné zásluhám lze vykládati dvojím způsobem. Měřítkem může být: a) jakost úkonu nebo b) tržní hodnota produktu, který je výsledkem pracovního úkonu.

2. Měřítkem je jakost úkonu

Až do nedávna horovali stoupenci socialismu skoro výhradně pro první způsob. Socialisté považovali za přirozené, aby práce stejné jakosti byla stejně placena bez ohledu na konjunkturu. Proč by měl balíč v brusírně skla mít mnohem nižší mzdu nežli balíč v továrně na hračky, jehož práce je stejné jakosti? Okolnost, že v daném okamžiku klesají ceny skla, nesmí mít vlivu na mzdy, poněvadž je naprosto nepřipustné dívat se na práci jako na obyčejné zboží, jehož cena se řídí podle nabídky a poptávky na trhu. Je dobře pochopitelné, že dělníci vždy počítávali tuto zá-

vislost své existence na rozmarech trhu nejen jako hospodářskou nevýhodu, nýbrž i jako příčinu své společenské méněcennosti. V dějinách socialismu se setkáváme s řadou pokusů najíti spravedlivější podíl dělníka na výsledku jeho práce, nežli je hodnocení trhu. Jak jej osvobodíme od účinnosti zákona nabídky a poptávky? Kdybychom dovedli rozřešiti podobné úkoly, pak bychom dovedli i objektivně stanoviti mezdni relace pro různá povolání. Tyto pokusy však musí nutně ztroskotati, poněvadž všechno hodnocení musí míti vždy vztah k nějakému účelu. Tak jako hodnotím chléb podle intenzity hladu, který chlebem mohu ukojiti, tak hodnotím i práci podle intenzity potřeby, kterou tato práce ukojuje, ať již přímou službou nebo spoluprací při výrobě nějakého spotřebního statku. Změní-li se intenzita potřeby a s ní žádoucnost pracovního úkonu, změní se nutně i hodnota tohoto úkonu. S měnícími se potřebami mění se poptávka a s ní i hodnoty. Nedejme se klamati tím, že některé pracovní úkony se podle vnějších znaků vzájemně podobají, takže je můžeme zařaditi do jakostních skupin, a to i úkony zaměstnanců z různých odvětví. I když se nám podaří rozřešiti tento úkol k obecné spokojenosti, vynořuje se otázka, jak určíme vzájemný poměr mezd za úkony různorodé. Jaký má býti poměr mezi mzdou dělníka, účetního a inženýra? Za- slouží si bankovní ředitel větší plat nežli filmový herec? Všechna podobná srovnávání vycházejí z více méně libovolných předpokladů. A tam, kde rozhoduje libovůle, je vždy nebezpečí, že se při řešení uplatní hledisko mocenské, že zvítězí stavovské a třídní zájmy těch, kteří dovedou uplatniti argument většího počtu anebo lepší stavovské organizace.

Je zde však ještě jedna závažná námitka proti stanovení mezd na základě jakosti úkonu. Nevezmeme-li při stanovení mezd zřetel na poptávku a nabídku práce v různých odvětvích a podnicích, zbavujeme se možnosti automatické distribuce práce. Proč by měli pracovníci z odvětví a podniků, které nemají naději na dobrý odbyt, přejíti do jiných odvětví, jsou-li úkony stejné jakosti placeny všude stejně? Proč by měl někdo zaměnit své dosavadní zaměstnání, v němž je nadbytek lidí, za jiné zaměstnání, je-li práce v tomto novém zaměstnání považována za méně kvalitní a je proto i hůře placená? Je zřejmé, že se tento mezdni systém nedá sloučiti s osobní svobodou. Společnost, která by se rozhodla odměňovati práci podle jakosti, musela by lidi násilím nutiti, aby vykonávali určitá zaměstnání.

3. Měřítkem je tržní hodnota produktu práce

Poznali jsme, že uskutečnění myšlenky mezd placených podle jakosti pracovního úkonu naráží na nepřekonatelné potíže. Mohla by však socialistická společnost přistoupiti na placení mezd podle tržní hodnoty úkonu? Věnujme této věci trochu větší pozornost. Myšlenka mzdy podle tržní hodnoty úkonu byla vypracována do nejmenších podrobností individualistickou teorií a částečně uskutečněna v údobí hospodářského liberalismu. V podstatě jde o toto: Dělník jako »majitel práce« nabízí tohoto výrobního činitele na trhu. Kupci jsou podnikatelé. Vzhledem k tomu, že i na trhu práce jest volná soutěž, získávají práci podnikatelé, kteří mohou nabídnouti nejvyšší cenu, mzdu. Kterí podnikatelé mohou nabídnouti nejvyšší mzdy? Jsou to podnikatelé, po jejichž zboží je největší poptávka, poněvadž toto zboží slouží k ukojování nejnaléhavějších potřeb. Majitelé důchodů jsou ochotni zaplatit za tyto statky nejvyšší ceny. Podnikatelé, kteří vyrábějí statky, po nichž je menší poptávka, jejichž výrobky nedosahují přiměřeně vysokých cen, jsou ze soutěže o pracovníky vyloučeni, případně ztrácejí dosavadní pracovníky. Toto vyloučení podnikatelů však ještě nestačí. Ze soutěže na trhu práce budou vyloučeni i ti podnikatelé, kteří neppracují dosti hospodárně. V soutěži vítězí tudíž podniky, v nichž každý nově přijatý pracovník přispěje větší měrou

ke vzrůstu národního produktu, nežli by mohl přispěti v podniku, který byl ze soutěže o nové pracovní síly vyloučen. Za předpokladu dokonalé soutěže musí se mzda každé kategorie práce rovnati přesně hodnotě přírůstku, o který se hodnota národního produktu zvětší přijetím nového pracovníka. Výhoda tohoto systému je na bílé dni. Lidé jsou ve vlastním zájmu bez jakéhokoliv tlaku zvenčí dirigováni do těch zaměstnání a podniků, v nichž mohou v největší míře přispěti k vzrůstu hodnoty národního produktu. Čím větší jest relativní nedostatek některé kategorie práce, tím větší bude i mzda. Výše mzdy se objeví v ceně spotřebních statků. Spotřebitelé musí obmezovati spotřebu statků, jejichž produkce vyžaduje hodně práce takových zaměstnanců, jichž je zvláště veliký nedostatek. Podnikatelé budou nuceni nahrazovati — pokud je to technicky možné — drahou práci prací levnější nebo stroji. Výše mezd nutí tedy podnikatele i spotřebitele k hospodárnému využití práce.

4. Námitky proti mzdě podle tržní hodnoty produktu práce

Na první pohled vypadá toto pojetí mzdy přímo ideálně, neboť řeší nejen požadavek spravedlivé mzdy, nýbrž i požadavek nejúčelnější distribuce práce. Přesto se však vyskytují proti tomuto pojetí dvě velmi vážné námitky: a) že nepřihlíží k důstojnosti člověka, b) že vychází k předpokladu, jež nemohou býti splněny ve světě, v němž žijeme.

Nelze popřít, že se individualistická theorie dívá na člověka jako na žok kávy, jehož cena i místo určení jsou dány trhem. Přijímají-li však dělníci sympaticky myšlenku, že mzda má býti stanovena podle jakosti práce a nikoliv podle tržní hodnoty, pak se v tomto stanovisku nezračí ani tak odpor proti tvorbě mezd podle tržní hodnoty, jako spíše skutečnost, že mzdy velmi značně kolísají, klesajíce někdy na úroveň, která znemožňuje slušnou existenci. Dlouhá údobí nezaměstnanosti v posledních desítkách let ještě zhoršila situaci dělnictva. V této nejistotě a vrtkavosti dělnického osudu musíme hledati odpor proti tomu, aby se mzda tvořila na volném trhu podle nabídky a poptávky, tedy proti mzdě, která by byla ukazatelem relativní vzácnosti jednotlivých kategorií práce. Nepodobá se příliš pravdě, že by se podařilo získati a udržeti větší zájem pro mzdu podle jakosti výkonu, kdybychom nežili v tak dynamických poměrech, kdyby mzdy placené podle tržní hodnoty vykazovaly pozvolnou, ale za to stále vzestupnou linii.

Jest velmi zajímavé, že jiný požadavek individualistické mezdní theorie, dokonalá mobilita práce, nezbudil ani zdaleka tolik pozornosti jako požadavek, aby se mzdy utvářely na trhu jako ceny zboží. A přece se požadavek dokonalé mobility práce dotýká hluboko lidské důstojnosti. Individualistická theorie zbavuje tímto požadavkem člověka veškeré jeho osobitosti. Člověk v jejím pojetí jest jen automat, který nemá vřelejšího vztahu ani ke svému společenskému prostředí ani k zemi, která ho zrodila, anebo v níž žije. Stačí o korunu vyšší mzda, a tento lidský automat rázem opustí své dosavadní působiště, aby hledal své štěstí jinde. V dalším se ukáže, že v plánovaném hospodářství děláme docela nepatrné nároky na mobilitu práce.

Všimněme si nyní námitky, že tvorba mezd podle individualistické theorie, tedy mezd, které by byly neskreslenými ukazateli relativní vzácnosti jednotlivých kategorií práce a tudíž i klíčem k její nejhospodárnější distribuci, není myslitelná bez splnění určitých předpokladů. Žádný z těchto předpokladů nelze ve světě skutečně dokonale splniti. Všechny tyto předpoklady mohly však býti alespoň do jisté míry splněny v údobí raného liberalismu. Byla to doba mnohem klidnější než dnešek. Poměrně malý rozsah průmyslové výroby umožňoval snadnější překonání domácích krisí vývozem. Nenasycené zahraniční trhy

a přírůstky obyvatelstva byly hlavní základnou pro poměrně pravidelný vzrůst odbytu i výroby. Roztržštěnost výroby na veliký počet podniků ztěžovala značně zásahy do tvorby cen a mezd se strany podnikatelů. Také mobilita práce byla větší, poněvadž dělník je bez majetku, jeho nároky na kvalitu bytu jsou nepatrné, na vzdělání dětí není pomyšlení. Kromě toho malá velikost podniku a jeho nepatrné vybavení pevným kapitálem proti modernímu velkopodniku jsou důvodem, proč podniky vznikají mnohem častěji tam, kde je nadbytek levné pracovní síly, než je tomu dnes. Všechny tyto okolnosti umožňují poměrně velmi intenzivní soutěž nejen na trzích zboží, nýbrž i na trhu práce. Ceny statků i mzdy směřují k tomu, aby byly neutrálními, neskreslenými ukazateli relativní vzácnosti statků a různých kategorií práce.

5. Neutrální mzdy v plánovaném hospodářství

Je jasné, že východiskem každého racionálního hospodářství musí býti neutrální ceny a mzdy jako ukazatelé cesty k hospodárné výrobě i spotřebě. Můžeme prověsti jakékoliv zásahy do svobody spotřeby, pracovních podmínek anebo určení velikosti národní úspory, aniž bychom se dostali do konfliktu s myšlenkou hospodářské racionality. Nesmíme však ukojovati méně naléhavé potřeby před naléhavějšími anebo používati relativně vzácnějších výrobních činitelů tam, kde bychom mohli použiti stejně dobře méně vzácných. To jsou zásady, od nichž nelze ustoupiti, chceme-li konsumovati a vyráběti hospodárně. A proto musí býti jednou z předních starostí našeho plánování, abychom se co nejvíce přiblížili k neutrálním cenám a mzdám.

Máme však v plánovaném hospodářství naději, že se nám podaří rozřešiti tento problém lépe nežli v hospodářství liberalistickém? Na první pohled se zdá, že i v plánovaném hospodářství musí každý podobný pokus ztroskotati, když přece mnohé nasvědčuje tomu, že se svrchu vyjmenované okolnosti, jež ztěžily tvorbu neutrálních cen a mezd v údobí pozdního kapitalismu, projeví v plánovaném hospodářství ještě výrazněji. Nikdo přece neočekává, že nyní nadešla doba návratu k volné soutěži, malým podnikům, poklesu významu pevných investic a větší mobilitě práce. Zamyslíme-li se však nad plánováním důkladněji, dojdeme nutně k poznání, že v plánování máme dobré předpoklady pro tvorbu neutrálních cen a mezd, aniž bychom se museli vraceti k starým poměrům. Je to proto, poněvadž plánování nám dává daleko lepší možnosti viděti do budoucna, ať již proto, že budoucnost sami plánujeme, nebo ji předvídáme, nežli liberalistické hospodářství. Dlouhodobé plánování, zejména opírá-li se o vědecky dobře fundované předvídaní, uspoří nám v míře, v níž dovedeme prosaditi dlouhodobý plán anebo správně odhadnouti budoucnost, neustálé vyrovnávání stále se rodících poruch, jak je tomu v individualistickém hospodářství. Tyto poruchy individualistického hospodářství vznikají z veliké části z činnosti jedinců a jsou z jejich iniciativy neustále vyrovnávány. Soutěž jest proto v plánovaném hospodářství nutná jen v té míře, v níž chceme ponechati jedincům svobodu iniciativy. Avšak i v tomto případě bude míti soutěž význam mnohem omezenější než v individualistickém hospodářství, poněvadž jedinci budou ve vlastním zájmu usměrňovati svoji činnost podle plánu. Příklad to osvětlí. Ponecháme-li svobodu volby a změn zaměstnání, uskuteční se distribuce práce z iniciativy jednotlivců, tedy podobným způsobem jako v individualistickém hospodářství. Čím větší však bude důvěra v ústřední plán jako ukazatele budoucího vývoje, tím menší budou výkyvy mezi nabídkou a poptávkou, jež bude museti trh práce vyrovnávati. Z toho vyplývá, že nároky na mobilitu práce budou podstatně menší nežli v liberalistickém hospodářství. Je to vlastně příčný důsledek toho, že se předvídaním a plánováním záměrně vyhýbáme nutnosti

náhlych a velikých korektur. Usměrnění k stabilitě nás také chrání před velikými změnami cen a tím i mezd. I když tedy v plánovaném hospodářství jsou mzdy konce konců závislé na změnách tržních hodnot spotřebních statků, nelze předpokládati, že by tato závislost mohla být považována za neslučitelnou s lidskou důstojností, dovedeme-li pracovní důchody alespoň stabilisovati.

Dejme však tomu, že by požadavek neutrální mzdy narazil na nepřekonatelné potíže. Připustme na př., že by odpor proti mzdám na základě hodnocení práce trhem byl mnohem živelnější, nežli jsme zde předpokládali. Byla by tím snad myšlenka neutrální mzdy jako ukazatele relativní vzácnosti různých kategorií práce úplně pohřbena? Zajisté jen tehdy, kdybychom se chtěli zároveň zřici hospodářného využití práce. V opačném případě bychom si museli alespoň nějakým způsobem zjistiti tyto neutrální ukazatele, i když skutečně vyplácené mzdy bychom zjistili podle jiných zásad (rodinné poměry, jakost úkonu, stejné mzdy pro všechny). Tito neutrální ukazatelé by sloužili za podklad kalkulací podniků, jakož i distribuce pracovníků na jednotlivá výrobní odvětví a podniky (kalkulační mzdy).

Z á v ě r

Konečný závěr je tento: Bez neutrálních cen a mezd není racionální hospodářství možné. Jedním z důvodů, proč selhal liberalismus, je ten, že liberalistické předpoklady tvorby neutrálních cen a mezd nejsou slučitelné s moderním vývojem technickým a sociálním. Plánování má velmi dobré předpoklady pro tvorbu neutrálních cen a mezd. Tím je nám dána v plánovaném hospodářství i možnost přiblížit se mnohem těsněji k ideálu racionálního hospodářství, než se nám to mohlo podařit v liberalismu. Odpor proti tvorbě mezd na základě poptávky a nabídky není v plánovaném hospodářství oprávněn, předpokládáme-li, že plánováním zajistíme alespoň stabilitu pracovních důchodů. Skutečně placené neutrální mzdy by musely — zejména v dlouhodobém vývoji — zajistiti nejúčelnější distribuci práce. Dosáhl-li národ se socialistickým plánováním již jisté míry blahobytu, pak by nemohlo býti důvodu k pronikavějším korekturám pracovních důchodů, zejména kdyby odpadly všechny osobně nezasloužené důchody. Je nutno míti také za to, že důchod by stačil k užívání i početnější rodiny. Ukázalo-li by se nezbytným vypláceti mzdy podle nějaké jiné zásady, pak by bylo nutno, pokud bychom ovšem chtěli pracovati hospodárně, prováděti distribuci pracovních sil, jakož i podnikové kalkulace na základě neutrálních ukazatelů.

literatura a umění

Dopis o hudbě Mirko Očadlíkovi

Milý příteli! V dobách, kdy Vaše hlava nebyla ještě tak šedivá a já měl křtici bohatější než dnes, zažili jsme mnohou krásnou chvíli spolu. Před čtvrt stoletím české umění hudební kypělo a rostlo do úrovně nebývalé, a my dva se na to dívali hezky zblízka. Však se jistě ještě pamatujete, kolikrát do týdne jsme se vidávali na Ostrčilových večerech v Národním divadle, kolika vítězných zápasů jsme bývali svědky a na druhé straně zase i zdánlivé prohry, jako byl Bergův »Vojcek«. Ve Smetanově síni vládli zase Talich, junácký a plný mladého zápalu pro velkou věc symfonické hudby. A Česká filharmonie rostla, jako rostl orchestr Národního divadla. Rostly oba do nové umělecké velikosti a kážeň, uměrná úkolům na ně kladeným.

Bylo milé a radostné sledovat zblízka tyto zápasy na uměleckém kolbišti. Méně radostné však bylo, když znenáhla se začaly formovat dva tábory proti sobě vystupu-

jící, jeden hájící Smetanovu síň a druhý Národní divadlo. Jestliže jedny uchvátila práce Ostrčilova, pospíšili si druhí s jejím popřením, a jestliže tito po právu uznali umění Talichovo, oni nebyli ochotni vzíti je na vědomí. Patřil jsem k těm, kdož vděčně přijímali s obou stran, a nemilo jsem nesl nevraživost a spory, jež tolik znesnadňovaly práci a ztrpčovaly život oběma umělcům, kteří se vzájemně ctíli. Ostrčil se vyzpovídal svojí »Křížovou cestou« a zemřel. Bylo by se zdálo, že umřím se situace zjednodušila, a naivní snilci mohli se domnívat, že se »Křížová cesta« stane mementem a prosbou o šetrnější zacházení s duší umělcovou, jež snáší kritiku, kterou však mučí bezohlednost a surovost. Neboť, vezte, milý příteli, že je-li nějaké bezpečné kritérium, jímž se liší umění od ostatního lidského konání, je to jeho distancování od všednosti. Víte dobře, že opravdové umění roste jen z bolesti a utrpení. Goethe je jen výjimkou, která potvrzuje pravidlo. Nelze ovšem tvořit ani v bolesti tam, kde vnější zásahy, tedy činnost mimo nás, je nám jakákoliv umělecká práce zne-možňována.

Trochu jsem však odbočil, neboť chci Vám říci jen několik slov o umělecké události, již jste nebyl svědkem; aspoň jsem Vás marně hledal mezi přítomnými. Trochu mě to mrzelo, neboť bezpečně soudit můžeme jen o tom, co jsme z vlastního poznání obsáhli. Jinak se vystavujeme výtece neobjektivnosti.

Tedy: Minulý pátek objevil se Václav Talich po dlouhém odmlčení před českou veřejností. Při jeho vstupu do Smetanovy síně povstalo shromáždění se svých míst. Pocta věru neobvyklá a nikoli každodenní. Není však ještě třeba dávat se oklamat touto spontánností, neboť obecenstvo případně může býti všeličímsovlivněno. Nasloucháte-li dílu tak bezpečně známému, jako je »Má vlast«, máte velmi usnadněno srovnání a úsudek. Proto klidně vyčkávejte akordů harf, zpěvu »Vltavy«, vášnivě »Šárky«, libeznosti Českých luhů... a stále a stále ve Vás roste údiv, vzrušení a napětí. Tolikrát jste to, milý příteli, slyšel, a přece! Co to tam ten člověk dělá s orchestrem, tak početně obsazeným? Odkud bere ta nejvzdusnější pianissima, jak hospodaří se silou zvuku? Vždyť přece víte, že »Má vlast« je neustálá gradace a růst dramatičnosti až do vítězoslávy. Něžný ke každému tónu, pozorný ke každé myšlence, laskavý na každého hráče. Ti všichni, zvyklí začasté jen na banální doprovod pěvců, co Vám to zde podávají, s jakým zapálením a jak proměnění! Vždyť nevyčázíte z údivu nad přehlednými smyčci, nad měkkou a čistou krásou dřev, energií žesťů.

Pak přijde »Tábor«, nejsevěřenější část z celé »Mé vlasti«. Doslova Talichův objev, neboť před ním zůstával »Tábor« nepochopen a cizina jej nepochopila dodnes. Chorál ve dřevěch a žestích, a ten tympanista vášnivě bijící nezodolnost české duše a národního charakteru! Bez přestávky »Blaník«, tak jak to chtěl Smetana. Ale to už jásavý potlesk povstávajícího obecenstva — třikrát za ten večer povstalo se svých míst — nebral konce.

Škoda, milý příteli, že jste tam nebyl. Byl byste se obdivoval absolutnímu tichu sálu, kde nezavrzlo jediné sedadlo, kde nikdo nezakašlal a kde hrál s největším zapálením a oddaností orchestr, dobře vědoucí, že v potlesku onoho večera sám ustupuje do pozadí a že — tentokrát — nadšené dikůvzdání platí umělci, jenž více než sty svých druhů stál v čele. Za svoji věrnou obětavost, za svoji věrnost umění mají náš dík.

Opravdu škoda, že jste tam nebyl. Domnívám se, že Váš příslibený »sumární a detailní portrét Talicha i celé jeho suity«, který zřejmě nebyl s to vyčerpávat tři veliké sloupce v Tvorbě, byl by tím, při nepatrné dávce objektivnosti, značně ovlivněn.

Talichovy chyby? Hledám na lidech nejprve přednosti. Vy jste zjistil vady. Připouštím, že ani Václav Talich jich není ušetřen, právě tak jako já a Vy. Ale v oblasti českého reprodukčního umění zůstává naším králem. Iro-

nickým přízvukem na slůvku »artistní« nelze znehodnotit hodnotu.

Srdečně Vás, milý příteli, zdraví

Váš

Dr. Bedřich Bobek

život a instituce

Dr. Richard Gregor

Ztratil se asociál...

Právě rok a den trval »krátký jeho svět«. S rozbřeskem nové svobody po strašných šesti letech temna objevilo se náhle jako epidemie toto slovo v našem životě a zaplevelilo pole národního charakteru. Bylo vyslovováno jedním dechem se slovy zrádce a kolaborant, slovy těžkými jako kámen a rána. Krutými slovy, která nejen zraňovala (v tom kurážném rozběhu samozvaného soudcování i tolik neviných), ale i zabíjela.

Objasnění a zákonného určení toho nešťastného názvu »asociál« jsme se nedočkali. Marně po něm volali kritické revoluční justice, poukazující na to, že není zákona ani zvyklosti v civilisovaném světě, jež by dovolovaly jakkoliv si počínat pod záminkou provinění »asociálností«, jehož skutkovou podstatu žádný právní předpis nestanovil a které si směl vykládat po svém kdekdo, aniž byl pro to vytčen aspoň minimální předpoklad vzdělání, dobré vůle a morálního oprávnění. Naděje se upínaly k zákonu dlouho ohlašovanému, který měl podobně jako jiným vrstvám národa umožnit i nejhůře postižené hospodářské inteligenci aspoň revidi procesů.

Zákon z 16. května 1946 č. 143 Sb. o »úpravě pracovních poměrů, dotčených důsledky národní revoluce« byl vydán, ale nepřinesl »asociálovi« ani očekávaný pohřeb třetí třídy. Asociál zmizel, ztratil se, je nezvestný. Revoluční právní řád nevzal na vědomí jeho existenci. V našem právním slovníku nezíská domovské právo slovo tolik zneužívané, nenáviděné, odsuzované i vysmívané, slovo, kterým byl vnesen do našeho národního společenství prvek nesouladu a rozvratu, bezprávní místo práva, nenávisť místo pochopení, nesvornost místo spolupráce, ochuzení hospodářského koloběhu o tolik schopných, osvědčených sil. Přes všechny opačné výzvy a napominání presidenta republiky i členů vlády a parlamentu! To ohavné slovo, ten jazykový zmetek zůstane tedy jen historickým dokladem hromadné sugesce, nedorozumění, zneužití velkých hesel pro malé cíle. A přece se bez bližšího vynezení jeho významu zcela neobejdeme. Aspoň při výkladu a praktikování toho nového zákona.

Právníkova brožurka

Jsem nucen k odbočce. Nedávno vydal universitní profesor, právní historik, knížku, essay, kterou nazývá úvahou o demokracii práva nebo rozpravou o budování práva v lidové demokracii. V mottu doplňuje heslo, že veškerá moc pochází z lidu, větou, že i veškeré právo pochází z lidu. Toto zjištění samo není ovšem nijak nové, čehož je si jistě nejlépe vědom právě autor. Nové jsou však jeho závěry z toho starého poznání, pro které jiný učenec, rovněž universitní profesor práva, jeho pojednání v temperamentním článku zhořadil odmítl. Knížka bude asi i s jiných stran předmětem podrobnější kritiky, ke které přímo vybízí. Nejen základním požadavkem »nalézání a tvoření« práva třeba i proti zákonu (což vyvolává vzpomínky ještě příliš živé), ale i svým stanoviskem k otázkám konkrétním, na př. úplným odmítáním pojmů »právního řádu«, »světa norem« i potíráním »právníků formálních, legistů, paragrafářů a scholastiků«. Jeden citát všeobecný si nemohu přece odepřít:

»Muže se státi, že byl vydán zákon, za nímž od počátku nikdo — kromě snad několika jedinců — nestál, za nímž nebylo v myslích lidu od začátku nic. To je jen »tak zvaný« zákon, není to vůbec právo. Je to možná nařízení tyрана, prostředek vlády silnějšího...«

I naše živá přítomnost bude jednou historií. Příští dějepisec bude zkoumat objektivně a kriticky přednosti i vady naší doby. Zjistí na příklad to, co citlivější mezi námi už dnes vidí a čím trpí: málo ohledů k druhým, nedostatek pochopení pro utrpení druhého i nedostatek respektu k cizímu právu, lhostejnost ke křivdě, protože se tu chvíli netýká ještě nás samých, úhrnem nedostatek svědomí, sociálního svědomí v době po vítěze socialistické. Jakýpak bude asi s tohoto hlediska jeho názor na některé zákony, jaké autor hájí?

Vedoucím motivem autorovým je these, že právo se nevyčerpává jen »paragrafy«, že »zákon je jen dobovým, z minulosti, bytí třeba nedávno, vzatým záznamem určitého duševního stavu svých autorů«. Dokonce přímo prohlašuje, že

»naši právníci, chtějí-li si podržet ve veřejném životě našeho státu místo, na něž si činí nárok, budou se patrně v příští době musit naučit několika základním operacím, pomocí nichž se rozhoduje vedle paragrafů, mimo ně a po případech proti nim v duchu nového, revolučního, socialistického a lidového práva.«

Při kritice zákona z 16. V. 1946, který měl přece dát postizem možnost dovolat se spravedlnosti, můžeme říci všechno jiné, než že by chtěl zaměstnance, kteří se ho hodlají dovolávat, jakkoli favorisovat. Nutno jej tedy pokládat za předpis v jistém smyslu výjimečný, takže pro něj platí zásadní pravidlo, že má být vykládán striktně, ne extensivně, a v pochybnostech ve prospěch zaměstnanců. Že tedy musí být především vyloučena »reformatio in peius«, to je jakékoli zhoršení rozhodnutí t. zv. očistných soudů. To plyne ostatně i z výslovného poukazu zákona na »zásady slušnosti a účelnosti«.

Při čtení zmíněné brožury vnucuje se zajisté i laikovi stále otázka, jak chce spisovatel zjišťovat to »právo z lidu«, právo vytvářené »přímo a zdola«, které trochu povšechně nazývá »prosté právem vůbec, právem pravým, vlastním, přímým a zcela suverénním«. Dovidáme se to až ke konci z výroku, že

»by nebylo nic nesprávného, nejuristického, necivilisovaného, ba že by bylo vrcholem moudrosti státnické a vrcholem právnícké kultury, kdybychom našim úřadům, našim soudům, našemu právníctvu vůbec předložili Košický program Národní fronty, doplněný ještě dalšími vládními programy a plány a řekli jim: ejhle rámeček nového práva, ejhle vše, podle čeho napříště musíte korigovat a vykládat občanský zákoník, trestní zákoník, předpisy práva církevního, školského i pracovního, horního i správního. Bylo to dokonce od loňské revoluce vlastně povinností všech našich právníků, povinností lege artis, postupovati takto, a kdyby se tak bylo stalo všude, bylo by se předešlo mnoho nedorozumění a mnoho přehmatů a groteskních nedopatření.«

Opět a opět: co je to asociál?

Poslední větu ve formulaci více či méně obdobně jsem několikrát opakoval ve svých pojednáních o »revoluční justici« s tou obměnou, že jsem poukazoval na nezachovávané, ba hrubě porušované směrnice ÚRO a jejího předsedy. Aby mně bylo rozuměno: názory autorovy tlumočím jen jako referent, jen abych ukázal na mínění, které nutno v každém případě označit jako avantgardní par excellence. Ukáži autorovu metodu na praktickém případě při aplikaci toho nového zákona, jak by jej podle jeho vlastní rady při nedostatku zákonného vy-

mezení »asociálního jednání« bylo třeba doplnit přihlednutím k »právnímu citění lidu«.

Dovolávám se toho »práva z lidu« tak, jak bylo formulováno orgánem, jehož nařízení a opatření byla v revolučním období při nedostatku zákonné úpravy i oficiálně uznávána, totiž směrnic ÚRO a jejího předsedy. A jako řekl ministr Nosek, že libovolné vytváření dalších skutkových podstat pojmu kolaboranta nad vymezení směrnic ministerstva vnitra není přípustno, tak zajisté musí být vyloučena i každá libovolná konstrukce pojmu »asociála« proti autentickému výkladu posl. Zápotockého: že není rozhodující, jak kdo ublížil jednotlivci, nýbrž zda svými činy poškozoval celek, pracující třídu, národ, republiku. Druhým nejen přirozeným a samozřejmým, ale i ze směrnic odborové organizace a analogie ostatních zákonných předpisů o čistě plynoucím, nepřekročitelným předpisem je ovšem časové omezení na dobu nesvobody.

Jen v tomto zorném poli bude možno a nutno zvláště zkoumat, zda je »v zájmu nerušeného chodu závodu«, aby se zaměstnanec vrátil nebo nevrátil na své pracovní místo. Tady je nezbytnou podmínkou spravedlnosti objektivní zjištění — v pochybných případech opět podle směrnic ÚRO předložením věci plenu zaměstnanců — tedy žádné uplatňování osobních zaujetí, žádné zákulisní machinace, žádné »rozhodování« členů závodní rady, kteří po volbách zmizí, žádné lživé předstírání a žádná pštroší politika! I na to je tu recept předsedy ÚRO:

»Nebojte se korigovat rozhodnutí, shledáte-li, že bylo učiněno pod dojmem štvavé kampaně, rozdmýchané buď jednotlivcem nebo i určitou klikou za účelem vyřizování osobních nevráživostí.«

Rekl jsem častěji, že všechno pronásledování hospodářské inteligence, které se ujímám, všechno její vylučování ze závodů se dalo jen pod heslem té »asociálnosti«, jejíž výklad zabíhal do trapných a směšných, místy přímo slaboduchých výstřelků. Při tom všichni, s nimiž jsem mluvil nebo kdož mi psali, si stěžovali, že jednotlivci proti nim nic neměli, vyloučovali se však na »solidaritě« s ostatními. Tedy typické příklady těch »štvavých kampaní«, odsuzovaných předsedou ÚRO.

Nedávno seznámil jsem se osobně zase s jedním z těch dopisovatelů: vzdělaný člověk, ještě dost mladý, jeden z několika málo specialistů svého oboru, otec dvou dětí, nedostal od loňského května vůbec žádný plat. Jeho pokusy najít jiné zaměstnání maří členové »revoluční« závodní rady. Pracovní úřady rozhodly v jeho prospěch, pořad práva zatím uvázl na mrtvém bodě. Blíží se vyčerpání svých úspor. Ptal jsem se ho, jak to snáší jeho choť — děti jsou ještě malé. Řekl, že statečně. Je také jurista, člověk sebevědomý, ale vyjádřil se, že po všech těch pokusech boje proti bezcítěnému nepravu ztratil už víru, že by se vůbec někde ještě dovolal spravedlnosti. Ani politické strany neujmou se svých členů, byť sebe nespravedlivěji pronásledovaných. Řekl, že jen strana komunistická se svých příslušníků účinněji zastává, že aspoň sám neví o jediné podobné kampani proti některému jejímu členu. Já také ne. Tak vypadá tedy zase jeden z těch »spekulantů«, kteří prý chytře vyčkávají a úmyslně se nehlásí o jiné zaměstnání. Předložil-li teď svou věc rozhodčímu soudu podle nového zákona a bude-li rozhodnuto, že se na svoje místo vrátit nemá, má ten soud — i kdyby jeho členové jako lidé byli sebe více dojata jeho krutým osudem — svázané ruce ustanovením zákona, podle něhož se mu místo všech služebních požitků za celou tu dobu může přiznat toliko plat za tři měsíce.

Bludný kruh

Autor citované brožurky — který se otevřeně hlásí ke krajní levici — praví:

»Ve státě s režimem opravdu lidově demokratickým není prostě možno říkat: jako občan cítím tak a tak, ale jako

právník (to s hlasem slavnostně výhrudným) musím bohužel říci, že »platí« cosi opačného. Tím, že jako občan v souhlase s jinými něco jako správné cítím, že něco jako správné chci, že jsem o něčem jako správném a žádaném přesvědčen, tím samým obyčejně už ve většině případů právo tvořím, mám přesvědčení právní a není možné, abych současně jako moderní a skutečně vědecký právník-empirik docházel k čemusi jinému.«

Nuže, já nejen jako občan, ale i jako právník — až patřím také k »legistům« — cítím, že uvedené ustanovení není spravedlivé. Cítím to zřejmě v souhlase s jinými, neboť několik jich za projednávání zákona proti tomu i v tisku marně protestovalo. Zjistit, kolik nás je celkem, by bylo vděčným úkolem ústavu pro zkoumání veřejného mínění. Podle autora, který v polemice proti »uzavřenému« právnímu řádu líčí právo dnes, ve dvacátém století, jako cosi živého, pohyblivého, stále proměnlivého, už tímto souhlasným přesvědčením »právo tvoříme«. Ale kde jsou sankce? Kde vykonatelnost? I tu by mi mohl spisovatel odpovědět svými slovy: »Zásadu, že soudce má zkoumat platnost t. zv. »nařízení« v tom směru, zda je kryto »zákonem«, jest doplnití zásadou, že soudce má povinnost zkoumat, zdali zákon ještě odpovídá právnímu přesvědčení lidu.«

Nejsme v koncích? Jistě aspoň v bludném kruhu, i kdybychom chtěli předpokládat, že by se našel rozhodčí soud, který by si troufal podle rady autorovy jít v konkrétním případě »vedle paragrafů, mimo ně a proti nim«. Výsledku zjištění toho ústavu pro zkoumání veřejného mínění se zřejmě nedočkáme a jak jinak zjistit v tomto bodě »právní přesvědčení lidu«, resp. jeho většiny? Pokud ukázal-li jsem na odborovou organizaci a její směrnice jako na autentický pramen pro zjištění pojmu »asociálnosti«, v této otázce tak učinit nemohu, neboť právě s této strany dostávalo se celé té »revoluční justici« — s připouštěním přehmatů jen jako výjimek — plného schválení a rozhrěšení. A já jsem podle svých zkušeností a informací a počtu pravděpodobnosti mínění právě opačného. A se mnou jistě přemnoho občanů tohoto státu. Jsem přesvědčen, že před rozhodčími soudy, budou-li se pohybovat na půdě, vymezené samými směrnicemi ÚRO a jejího předsedy, většina náleží těch revolučních soudů neobstojí. Snad máme každý svou pravdu. Snad ÚRO neví o případech tak křiklavých nesprávností a křivd jako já. Proto jsem upozornil už na nedostatek organizačního smyslu inteligence. Kdyby všichni postižení — vždyť je to celá armáda lidí — byli přednesli své stížnosti jednotlivé odborové organizaci společně, není možné, aby se jim nebylo tu dostalo zastání. Předseda ÚRO je líčen jako muž spravedlivý a víme, že se nebojí říci pravdu i dolů, a pro ÚRO, v níž členství je dobrovolné, je nestranná spravedlnost jistě nejlepším přitažlivým a »náborovým« činitelem. Ostatně podle zákona má být zástupcem a ochráncem všech zaměstnanců. Jak patrně již z letmého a všeobecného rozboru, není s hlediska spravedlnosti a národního svědomí problém »revoluční justice« zdaleka odbytu věcí. Snad naskytá se nyní veřejnému mínění první příležitost ke zkoušce opravné.

do ba a lid é

Josef Něm eček

Jak osidlujeme

Halas, šum a křik jednoho přes druhého.

V místnosti se tísni před pultem muži těžkých, širokých rukou, v ohmataných čepicích a roztočivých tvarech klobouků. Za pultem po stolech leží rozloženy papíry, svazky leží na bednách, na prkně je přichycena

mapa. Místnost je bez telefonu. Slečna v sportovní bluze ve spěchu klepe do stroje bez háčků a čárek, do stroje, který nedovede česky. Muži za pultem mají kalhoty zastrčené ve vysokých, blátem terénu zastříkaných botách. Zřejmě nemají mnoho času na svůj zevnějšek a jejich tváře svědčí o vzácnosti setkání s holičem.

Šum a ruch. Dva, stojící vedle sebe, hovoří halasně, aby druh druhá slyšel. Vzduch je přímo nabit.

Muži před pultem drsně smlouvají a v očích jim sedí neústupnost. A obrýlený člověk za pultem je rudý v obličeji od marné námahy přesvědčit...

Nikoli, nejde o román ze života zlatokopů, kteří se sjeli po Velkém ropu přihlašovat claimy.

Takový byl dojem z okresní osidlovací komise ministerstva zemědělství v Plané u Mariánských Lázní ze dne 24. října 1945 v době polední přestávky! Stejný obraz skýtaly i druhé komise toho druhu.

Veškerou tíhu zemědělského osidlování z vnitrozemí nesly tyto kancelářsky, dopravními prostředky, benzinem nedostatečně vybavené komise, na svůj výkon a úkol skromně placené v místech, kde se přece jen cítí podstatný rozdíl k horšímu ve stravování oproti vnitrozemí. Nutno dodat, že v každé komisi bývá pouze jeden, nanejvýš dva úředníci s praktickými zkušenostmi z první pozemkové reformy nebo ze scelovacího programu. Ti ještě k veškeré práci zapracovávají nováčky.

Jak strašně záleží na kvalitách těchto pilířů osídlení!

Úřední hodiny jsou zde od rána do večera, úřednami čtyři téměř holé stěny s mapou a všechny vesnice na okrese.

Stanete v pozadí a obdivujete pracovní výkon v tak těžkých podmínkách. U bouřlivě diskutující skupiny zjišťujete, že osídlenec smlouvá o lepší usedlost. A úředníku připadá nesnadný úkol bránit bloudění tohoto živlu, stále se rozhodujícího a stále hledajícího, stále v rozpacích, zda vzít v poledne usedlost, pro kterou se ráno rozhodli. Což když odpoledne přinese cosi výhodnějšího! Vždyť přece i sousedovo hospodářství je lepší. A soused zase naopak závodí jemu přes plot.

Úředníku komise připadá sisýfovský úkol přesvědčit slovy i gesty tvrdé hlavy.

Není snadné být úředníkem této komise! Rozhodně nestačí jen úřednická zdatnost a odborné znalosti, kde se osvědčují lidé především s dobrým psychologickým postřehem.

Vzdejme chválu osidlovacím komisím na okresech, které bez ohledů k sobě samým se doslova obětovaly celé, aby zregulovaly a usměrnily rozvodněný živyl, protože jinak se nejevili ti, kdo se hrnuli z vnitrozemí za svou šanci.

K této vyčerpávající práci přistupovalo shromažďování statistického a číselného materiálu a podchycování faktického stavu, dobrovolnými osídlenci vytvořeného. Tito úředníci také byli první odbornými rádci zemědělskými, sledujícími hospodaření národních správců.

To byla první etapa a první — díky obdivuhodnému výkonu osidlovacích komisí min. zemědělství na okresech úspěšný — pokus vložit do osídlování řád.

Vzpomeňme ještě jednou návštěvy v Plané. Dne 24. října 1945 se dokončovalo snadné číselné podchycení okresu.

Avšak zemědělský generální plán osidlovací byl hotov již v červenci 1945. Znamená to tedy, že bral zřetel pouze k zemědělským podmínkám a vzájemné korespondenci těchto mezi pohraničními okresy a sídly uchazečů z vnitrozemí, avšak nebylo podkladu pro řešení poměru mezi přílivem zájemců a možnostmi v pohraničí.

Pokud pak jde o reemigranty, nepočítalo se s nimi vůbec. Veškeré jejich dosavadní osídlení — s výjimkou volyňských vojáků ze Svobodovy armády — se provádělo ad hos a na zbytcích.

Všude se ovšem nepodařilo komisím situaci zcela ovládnout. Tak si na př. stěžuje ještě dne 11. dubna 1946 přednosta komise v Mariánských Lázních, že s osobují provádět osídlování národní výbory a rolnické komise jako orgány lidové vůle a staví komisi před hotové věci.

Toto tedy ještě navíc!

V obou Amerikách se naši krajané, kteří se ozvali na novinové zprávy a hodlají se vrátit domů. Ovšem ne jsou jich tisíce — zpráva o 150.000 v Jižní Americe vznikla pisařskou chybou. Zajímavé jsou jejich důvody k návratu. Chtějí se vracet vesměs starší lidé z první generace. Kromě volání domova je tu úmysl strávit klidně konec života z majetku, který s sebou přivezou. Naši integrální západníci budou zklamáni: mnozí z USA totiž píší o zemi, kde se zachvívá půda a kde nebudou klidu a kde se teprve bude pracující lid namáhavě prodírat k sociálním vymoženostem, které našemu člověku dala již první republika.

Naši věří v klidný vývoj doma a netají se svým sympatiemi k vládnímu programu, zejména, pokud jde o odsun a socialisaci.

Nad takovým dopisem si přece jen uvědomíte rozdíl mezi bohatou, válkou nedotčenou Amerikou a malou zemí, třebaš bojující s takovou odvahou a seběvě domim o svou budoucnost. Nechcete proto, aby byli naši Američané ihned po návratu zklamáni. Vypravíte se n ministerstvo zemědělství.

Ale zjistíte, že nelze slíbit nic napevno a nic za jistit. Zájemce možno umístit teprve po příjezdu.

Samozřejmě, že se ihned, a to zvláště po dosavadních zkušenostech s osídlením reemigrantů vynoří otázka »umístit, ale jak?« Stěží bude lze vyzvat krajana ze zámoří, aby zaplatil až Kčs 20.000.— za cestu do vlasti jen proto, aby se eventuálně proměnil v jednoho z bludných hledačů a nakonec se uchýtil v živoření, když pracoval po celý život na svou slušnou existenci v těžké americké konkurenci.

V osídlení nezemědělců pomeňme také společné bolesti všech navrátilců, věci bytové, peněžní, sociální, zdravotní, národnostní, politické, školské, stranické, náboženské, kulturní... vždyť není jediného pohledu na tuto akci, s něhož by nebyly tyto stránky problémů a závažným způsobem ovlivňovaly reemigrační proces. Půjde nám tu jen o umístění.

Říká se, že lidé v námezdním poměru dostanou práci vždycky. Ovšem není pamatováno na specialisty a lidi s mimořádnými znalostmi. Vynikající sklářský odborník Fiala se vrátil z Francie, kde mu nabízeli až 25.000 fr. Doma se neuchýtil a dnes kope na Mostecku uhlí, protože prý nepřišel zahálet. Čs. kroužek v Miláně píše krajkářských odbornících, kteří se vrátili po několika měsících v ČSR, protože neměli vyhlídek.

Dne 18. června 1946 přijde do osidlovacího úřadu hamburský Kokeš, nynější předseda krajanského spolku. Představí se a předloží papíry jako delegát Čech z Hamburku a ptá se na možnosti pro reemigranty.

Šedovlasý pán nahlédne zběžně do papírů a konstatuje, že krajan přišel pozdě, že měl přijít před rokem. Na konec se osidlovací pán ještě zeptá »Jste vy vůbec Čech? To mi musíte dokázat!«

Hamburský předseda Kokeš sbírá rozpačitě své papíry. Za desítky let v Hamburku nikdy nebyl než Čechem a stal se předsedou po Ratzmannovi, který svou funkci zaplatil v dubnu 1945 životem v koncentráku s jednatelem Schmokem. Avšak nyní je v koncích, protože opravdu neví, jak se dokazuje češství osidlovacím pánům.

Až se Kokeš vrátí do Hamburku, co řekne těm kra-

janům, kteří čekají již od loňského července poslušně a trpělivě na slíbenou repatriaci a zatím prosí alespoň o hromádku brambor, aby do stěhování nepomřeli hladem v zemi se zhrouteným zásobováním?

Kdo k nám přijde, nemůže si stěžovat. Každému reemigrantu se snažíme vyhovět... « U osidlovacího úřadu to »klape« — informoval referent redaktora Vopafila (Národní osvobození dne 12. VI. 1946).

Osidlovací úřad přidělil jednu živnost holičskou v Dřínově Josefu Lidinskému a Rudolfovi Hojerovi. Stejně na kolise byla mezi Bronislavou Pospíšilovou a Antonínem Kapounem o živnost v Rumburku.

Chyba v kartotéce.
Chyba, která nepřichází často, protože reemigranti dostanou obvykle pouze doporučení všeobecného rázu na jeden až tři okresy, kde mají hledat, zda je něco volného.

Wurm z Německa se ucházel o živnost malířskou podle doporučení v Aši. V místě bývalo 36 podniků toho druhu, dnes je jich otevřeno 5. Wurm nepochodil a poslal ho do Chebu. Nepořídil a byl dirigován do Františkových Lázní — a odtamtud šel s nepořízenou — nazpět do Aše. Z Aše byl poslán nazpět do repatričního střediska v Plzni, odkud byl vyšel. Wurm se vrátil do vlasti dne 4. května a je s rodinou zcela odkázán na repatriční odbor. Popsaná cesta po západním cípu Čech a jednání s úřady trvalo plně tři neděle, po které jej živila a opatřila mu nocleh MSK v Aši. Jen jí stál případ Kčs 3000.—. Při tom Wurm musil některé dny, vzdálen z Aše, spát i v lese. Cestovně na železnici za něho uhradí repatriční odbor. Po této cestě vyšetřovali úředníci z Prahy příčiny neúspěchu Wurmova, a bylo rozhodnuto v Aši na místě, že bude Wurmovi dána ještě možnost ucházet se o živnost v Chomutově, načež by byl v případě neúspěchu umístěn — přece v Aši, a přece by živnost dostal.

Samozřejmě na všechny takové případy doplácí především stát. Nepřeháníme, když počítáme, že případ Wurmův stojí na Kčs 10.000.—. Kdybychom měli takto umísťovat jen 250.000 reemigrantů, bylo by vydání jen na zbytečné průtahy dvě a půl miliardy!

Krajané Frelich, Horáček a Pejskar z Ameriky mají zájem o živnosti a jeho vážnost vyjádřili zasláním repatriční přihlášky. Osidlovací úřad odepsal, že je může t. č. umístit, ale nemůže dát příslib žádaných živností do doby jejich příjezdu!

Osídlení je moment, na kterém ztroskotaly dosud veškeré v Evropě prováděné transfery obyvatel.

Vladimír Srb se ptá v »Dnešku« č. 12, po osidlovacím plánu se zřetelem na reemigranty. Není radno klást takové otázky, aby tazatel nedošel posměchu jako v známé Andersenově pohádce ten, který se přiznal, že nevidí podivuhodné královské šaty.

dopisy

Bilance znárodněných podniků

Vážená redakce!

Prekvapil mě článek p. inž. Jos. Teindla, který popírá utnost uveřejňování bilancí znárodněných podniků, aniž pro to vyslovil jasné důvody. Pan inž. Teindl namítá:

1. Prozrazení obchodního tajemství. — Doposud všechny naše podniky uveřejňovaly bilance a nebály se, že prozradí nějaké obchodní tajemství, poněvadž jednotlivé položky bilance byly upraveny tak, aby nemohly být zneužity. Důležité ovšem je, aby se při upravě bilance skresleně neupravovaly také ztráty a zisky, čímž by vznikly bilance skreslené a falešné. Oporovat tím, že nejvyšší orgán průmyslu dobře ví, proč si uveřejňování bilance nepřeje, je nanejvýš nepřihodné, poněvadž to naše veřejnost plně chápe, že není příjemné vykazovat ztráty a tyto ještě uveřejňovat. V tomto bodě by si naši činitelé měli vzít příklad z SSSR, který právě v nynější době, jak víme, bezohledně veřejně potírá všechny nesprávnosti, které se v jeho zemědělství a průmyslu objevují.

2. Pan inž. Teindl se domnívá, že zveřejňování dosažených výsledků v hospodářském soutěžení jest pro nás bezcenné. — Proč tedy byly oficiálně pořádány národní soutěže pracovní, a proč v mnoha podnicích jsou na vývěsních tabulích hlášeny mimořádné výkony pracovníků a proč jsou všude, a hlavně v SSSR, tyto výkony veřejně oceňovány a odměňovány? Nebo nečeká snad p. inž. Teindl, že v převážné většině by nebylo co kladného hlásit? A i kdyby tak bylo, právě veřejná kritika je vzpruhou pro hledání lepších cest.

Dříve ztrátové hospodaření bylo soukromou věcí majitelů podniků anebo akcionářů. Nyní jest majitelem národ a ten má právo vědět, jak se s jeho majetkem hospodáří.

Domnívám se, že rozhodnutí o tom, zda národní podniky musí uveřejňovat bilance, anebo ne, nepadne od žádné se strany na věci přímo zúčastněných. Toto rozhodnutí přísluší podle mého soudu parlamentu a ten doufám v zájmu všech občanů bude žádati, aby výsledky hospodaření znárodněných podniků, byly uveřejňovány.

V dokonalé účtě:

Inž. Jan Karásek

Vážený pane redaktore,

očekával jsem, že článek p. inž. Teindla v 25. čísle »Dneška« vyvolá větší odezvu.

Prekvapila mne povýšenost, s jakou pan inž. Teindl odmítá »dát na pospas« bilance znárodněných podniků neodborně kritice, a odůvodňuje to jednak obavou před závistí, jednak obavou před škodolibostí. Tyto obavy neměly dřívější veřejné účtující společnosti, ač neměly postavení monopolní. Byly k tomu donuceny zákonem, a to zcela po právu. Ví-li, podle slov p. pisatele, nejvyšší vedoucí orgán průmyslu, proč brání uveřejnění bilancí, tu jest nutno, aby povolání činitelů, t. j. Národní shromáždění, zaujali k takovému pojmání demokracie nejostřejší stanovisko.

Pánové se patrně řídí heslem, že co se doma uvaří, má se doma snísti, a ta misera contribuens plebs se přece nepotřebuje dovědět, jak vrchnost hospodáří. Národ jest k tomu, by svými daněmi platil deficit, kterými se ovšem páni ředitelé chlubit nechtějí!

Zavedli to nacisté do svého programu a stalo se snad i naukou v Nové Evropě, že se o demokracii smí jen zvanit, ale rozhodovat smějí jen bonzové. Tak by to někteří pánové měli rádi.

Pan pisatel se nakonec zmiňuje i o platech ředitelů v poměru k platům v SSSR. Zapomíná, že mnohdy astronomické odměny průmyslových kapitánů existovaly u podniků, které přičiněním svých vedoucích musily nejprve na to vydělat, nežli mohly honorovat. Za vedení podniků, na které se z veřejných prostředků doplácí, nelze odměňovat ředitele statistickými platy.

F. V.

Prohlášení

V časopisu »Dnešek« v č. 17 napsal jsem zprávičku, v níž jsem uvedl, že kol. Hrabánek není tvůrcem novinářem. Prohlašuji, že jsem tímto tvrzením nechtěl se dotknouti tvůrčí činnosti kol. Hrabánka a tuto nějak snižiti. Tato zpráva vznikla tím, že šlo o polemiku, týkající se Havlíčka jako tvůrčího novináře.

K u z a m a n . r .

listárna redakce

Vývoz piva. V VI. pokračování článku »Přicházím z periferie republiky« uvádí Míchal Mareš, že z Chebu »vyváželo se ročně 50.000 hl piva za dobré valuty.« K tomu nám píše ředitelství Měšťanského pivovaru v Plzni, že p. Marešovi byla pravděpodobně poskytnuta o tomto případě nesprávná informace. Ježto podle úředních zpráv státního ústavu statistického bylo v posledním normálním roce 1937 vyvezeno z Československa celkem 101.163 hl piva, z čehož připadlo pouze 826 hl na Cheb a největší část 91.069 hl samozřejmě na Plzeň. (V roce 1936 vyvezl Cheb pouze 795 hl.)

Rusky od Rusů, anglicky od Angličanů
dopolední - odpolední - večerní kursy
Spolek pro povznesení vzdělání, Praha I,
REVOLUČNÍ 15 - Telefon 604-24

Literatura a mluvnice ke zkouškám. — Vyučují rodili
Rusové a Angličané s univ. vzděláním.
Odpo. a več. kursy **FRANCOUZŠTINY.**

Ústav moderních řečí

otvírá

GIZOJAZYČNÉ

ŠKOLY ZAHRA NIČNÍHO OBCHODU

Oddělení: ruské, anglické,
francouzské, španělské

Vyučují nejlepší naši a zahraniční odborníci

Exportní koresp. Zeměpis hospod. trhů. Nauka
o export. a import. zboží. Obchodní právo v za-
hraničním obchodu. Organisa ce zahan. obcho-
du. Dopravní technika. Technika zahranič. ob-
chodu. Výchova osobností export. pracovníka a j.

Informace a zápisy:

PRAHA II, SPÁLENÁ 18, TEL. 236-76

Vyberte si jeden

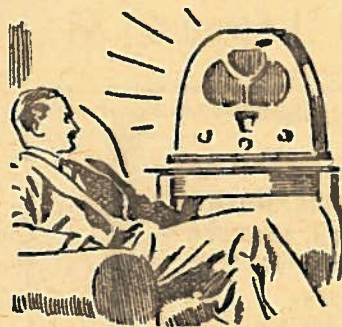
z 28

jazyků

a naučte se jim

plynně mluvit

do konce roku!

Není to nic obtížného. Dokázali to miliony lidí před Vámi: miliony snaživých, kteří se chtěli dostat kupředu: miliony čiperných, kteří nepromarnili svůj čas zastaralými způsoby, miliony vděčných, kteří se učili a naučili cizímu jazyku

METODOU LINGUAPHONE

Opět je k Vaší dispozici celé bohatství jazykových kurzů Linguaphone, opět si můžete vybrat řeč, kterou chcete ovládat a kterou si nyní opravdu osvojíte. Linguaphone Vám to umožňuje *snadno, rychle a dokonale.*

Snadno: Ani si neuvědomíte, že se učíte. Doma, ve svém pohodlí, nasloucháte vybraným hlasům, kteří k Vám promluví cizím jazykem - hlasům znamenitých pedagogů, profesorů světového věhlasu. A vy jim porozumíte! Důmyslně vypracovaný postup Vám umožní, abyste od první lekce nejen cizím větám rozuměli, ale je zároveň opakovali a navždy si zapamatovali. 'Dřina', nesnáze, pochybnosti jsou žákům Linguaphone neznámy.

Rychle: Právě tak, jak jste se kdysi učili mluvit svou mateřštinou, můžete se nyní učit cizím řečem metodou Linguaphone. Jenže mnohem rychleji - neboť Vaše paměť je již školená a Vaše mluvící ústrojí plně vyvinuto. Za 3 až 4 měsíce záabavného studia, ještě *do konce tohoto roku*, můžete být u cíle!

Dokonale: Budete umět mluvit, číst a psát jazykem, který Vám už nebude cizí. A především: mluvit! Hovořit plynně, bez námahy, se všemi zvláštnostmi přízvuku, výslovnosti, intonace. Nemohli jste se ani naučiti špatnému přízvuku; Vaše ústa maně napodobí hlásky tak, jak jste je slyšeli od svých učitelů - mistrů svého jazyka. Jen dlouholetý pobyt v cizině opatřil by Vám podobné znalosti, podobnou zběhlost a nenucenost v konverzací.

Kurs Linguaphone je pro Vás připraven. Vyžádejte si ihned podrobnosti a začněte nyní na podzim!

Zdarma a bez závazku zašleme Vám tuto knížku, z níž se dozvíte vše, co chcete vědět o metodě Linguaphone. Vyplňte a zašlete kupon ještě dnes!

ruština
angličtina
francouzština
španěština
italština
švédština
norština
čeština
polština
holandština
portugalština
irština
finština
arabština
čínština
porština
hindustani
esperanto

a m. j.

Zde odstřihávejte!

LINGUAPHONE

Telefon 352-97

Praha II - 3523 - Václavské nám., palác Fénix

Zašlete mi ihned zdarma a bez závazku obrázkovou knížku Linguaphone. Zajímám se o jazyk _____
Pan-př.j. _____
Povolání _____
Přesná adresa _____

KANCELÁŘSKÉ STOLY

světly dub, vel. 152 cm, s centrálním uzávěrem Kčs 3800.—. Registratury 220×115×45 i jiný kancelářský nábytek, židle. **Okamžitě k dodání ze skladu.**

XYLON a. s., PRAHA II, Štěpánská 55

(ve dvoře). - Telefon 268-29, 281-58.

Soukromá jazyková škola
J. Trnkové-Novotné
Praha II, Lazarská 6
učí dobře lehkou, zábavnou
metodou

**rusky, anglicky,
francouzsky, španělsky**

Nové dopol., odpol. a večerní kurzy pro začátečníky i pokročilé. - Malé kroužky. - Soukr. hodiny. Příprava k univerzitním a státním zkouškám.

TELEFON 253-01.

Novou cestu
k nákupu

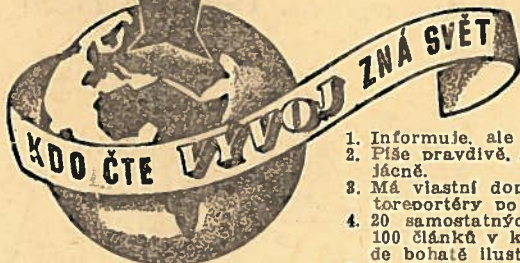
Vám
otevřít

ARA

národní
tiskárna

**Nový
reportážní
a obrázkový
týdeník**

1. Informuje, ale nekomentuje.
2. Píše pravdivě, stručně a neobjektivně.
3. Má vlastní dopisovatele a fotoreportéry po celém světě.
4. 20 samostatných rubrik a na 100 článků v každém čísle bude bohatě ilustrováno.
5. 24 stran obsahu, cena 3 Kčs, předplatné na 1/2 roku 38 Kčs.

V prvních číslech budou původní příspěvky od Winstona Churchilla, F. Rooseveltové, Wickhama Steeda, Dr. Jana Šrámka, Václava Talicha a jiných osobností. Šéfredaktorem listu je Pavel Tigríd.

Obdržíte jej ve všech prodejnách novin, u knihkupců, kolportérů, kamelotů aneb vyplněním a odesláním připojeného objednacního listku přímo v administraci

»VÝVOJ« PRAHA I UL. 28. ŘÍJNA 3

Zde odstříhnete, vyplíte a odeslete nám jako tiskopis.

Poslejte mi pravidelně do odvolání počtu ihned* od čísla*
REPORTÁŽNÍ A OBRÁZKOVÝ TÝDENÍK »VÝVOJ«

Předplatné poukáží složenkou č. 60.300 po vyřízení mé objednávky.

Jméno Povolání

Bvdlíště Pošta

* Nehodící se škrtněte!

Člověk dneška chce znát pravdu

o tom, jak dlouho sídlíme my, Češi a Slováci, v našich zemích! Dvě strhující díla uvádějí **populárním** způsobem **sensační pravdu**: Prof. M. Nečas, **My před 2000 lety** (Kčs 49.50) a Doc. Dr. J. Skutil, **Naše pravlast je střední Evropa** (Kčs 64.50). Obdržíte u všech knihkupců v CSR, nebo přímo u nakladatele **K. Jelínka** v Blansku.

Básnická novinka nakladatelství

Fr. Borový

**Vladimír Holan
Havraním brkem**

...I Holanova báseň je politická, ovšem v tom nejčistším smyslu, kde politické je tolik, co život sám, a neoddělitelné ode všeho, od tajemství, skutečnosti a snu i zklamání a touhy.

Kamil Bednář o Vladimíru Holanovi

Zacenu 90 Kčs dodá každý knihkupec

Září 1946 u Václava Petra

Karel Dvořáček

• **Mrtvá řeka**

Román. Brož. Kčs 90.—, vázané Kčs 115.—.

Karel Honzík

• **Tvorba životního slohu**

Stati o architektuře. Brož. 195 Kčs, váz. 225.—.

Jaroslav Havlíček

• **Smaragdový příboj**

Novely. Brož. Kčs 78.—, vázané Kčs 103.—.

K. B. Palkovský

• **Londýnské epístoly**

Úvahy. Brož. 80 Kčs, váz. 105 Kčs.

Wolker pracujícím

• **Výbor St. K. Neumanna**

Brož. Kčs 39.—, váz. Kčs 55.—.

Zdena Folkerová

• **Měli jsme dva psy**

Causerie. Brož. Kčs 39.—, vázané Kčs 55.—.

Otakar Odložilík

• **Tvář Ameriky**

Studie. Svazky, č. 93, brož. 7 Kčs.

E. Čapek

• **Znovuvzkříšení školství**

Studie. Svazky, č. 94, brož. 7 Kčs.

U VŠECH KNIHKUPCŮ